

BUITEN

9^E JAARGANG N^O. 11

ZATERDAG 13 MAART 1915.

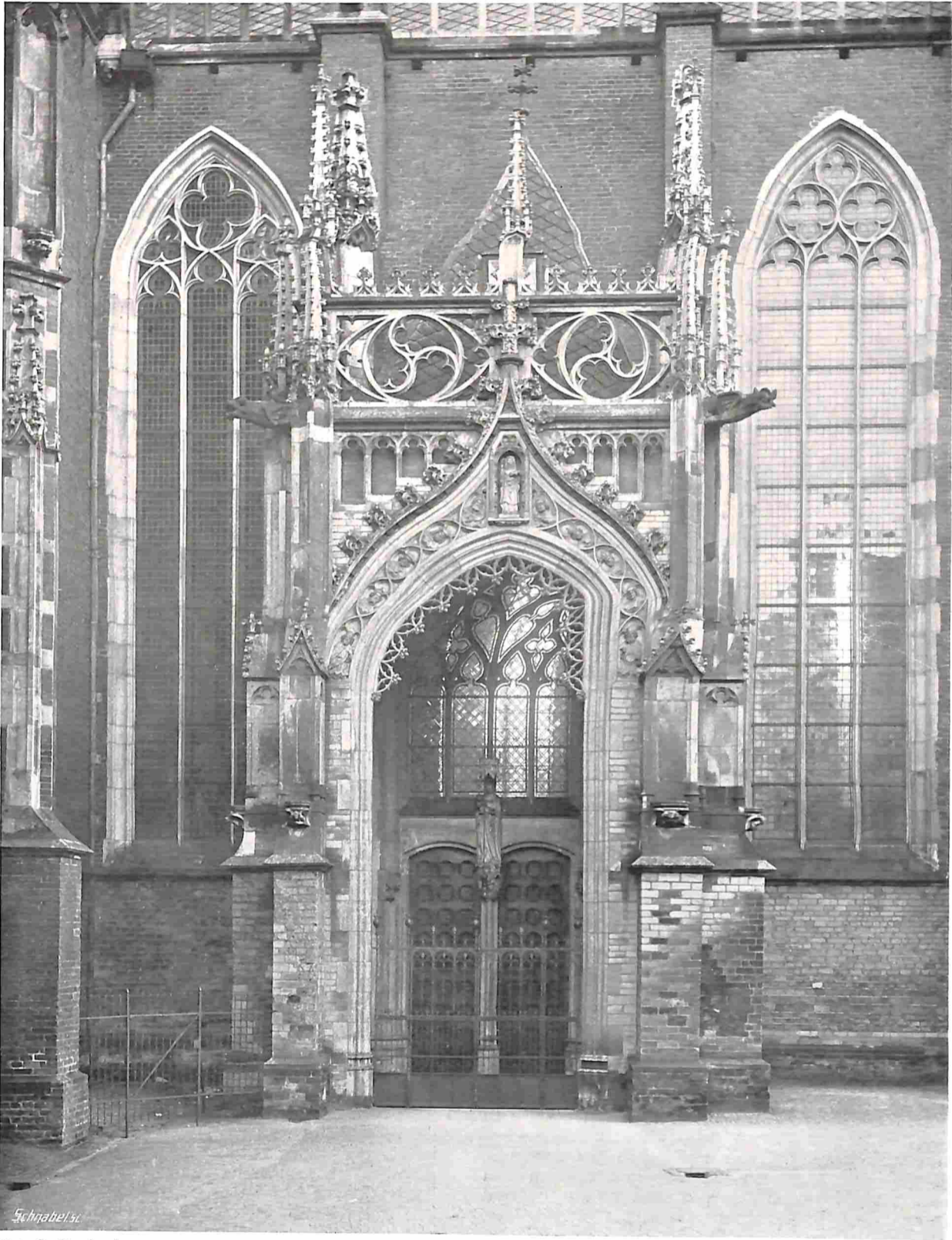

Foto C. Steenbergh.

HET MARIA-PORTAAL AAN DE SINT WALBURGSKERK TE ZUTFEN.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES

INHOUD:

VADERTJE LANGBEEN, DOOR JEAN WEBSTER (II) . . .	BLZ. 122
ELZENBOSCHJE, (GEDICHT), DOOR G. DE GRAAF . . .	„ 123
ZUTFEN, (VERVOLG), DOOR S., GEÏLLUSTREERD. BLZ. 121, 124—127	
DE DIENSTWEIGERAAR, DOOR MAURITS WAGENVOORT . . .	BLZ. 126
DE LOTGEVALLEN VAN HANS EN PARKIE, DOOR G. A. EVERS, GEÏLLUSTREERD . . .	BLZ. 128—129
ONDERHANDELING OP DE VEEMARKT TE PURMEREND. ILLUSTRATIE . . .	BLZ. 130
DE KENNIS VAN NUTTIGE EN SCHADELIJKE DIEREN, (SLOT), DOOR DE GREEFF . . .	„ 131
OP DE AMSTERDAMSCH VISCHMARKT. ILLUSTRATIE . . .	„ 131
DANSPARTIJ IN DEN KRATON VAN DEN SULTAN VAN SOLO (JAVA). ILLUSTRATIE . . .	„ 132
NAPOLEON EN HAYDN, DOOR G.	„ 132

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanverage of een bestelling aan een adverteerder doet.

Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

VADERTJE LANGBEEN.

door JEAN WEBSTER.

(II) (Geautoriseerde vertaling uit het Engelsch).

25 Augustus.

ZEG oude vriend, Jongheer Jervie is hier en we hebben toch zoo'n pret samen! Tenminste, ik heb verbazend veel pret en ik geloof, hij ook wel. Hij is al 10 dagen hier en spreekt gelukkig nog niet over weggaan. Als je ziet, hoe hij door Juffrouw Semple vertroeteld wordt, rijzen je haren te berge. Als ze het net zoo heeft gedaan, toen hij nog een baby was, begrijp je niet, dat er zoo'n flinke man uit gegroeid is.

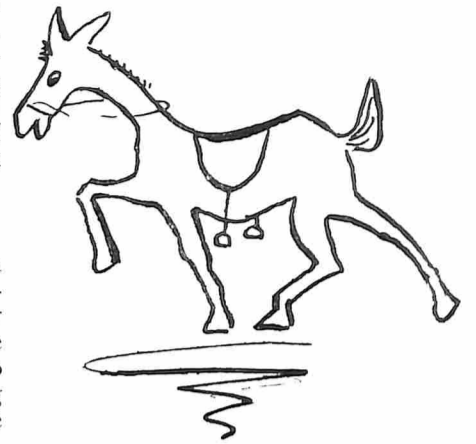
Hij en ik eten aan een klein tafeltje in de waranda of soms onder de boomen voor het huis of, wanneer het regent of koud is, in de allermooiste kamer van het huis. Hij zoekt altijd de plekjes uit, waar hij wil eten en Carrie loopt met het tafeltje achter hem aan. Wanneer het dan erg lastig is en zij de schotels heel ver heeft moeten dragen, vindt ze den volgenden morgen altijd een dollar in het suikervaaasje.

Hij is een verbazend gezellige baas. Toch zou je het nooit zeggen wanneer je hem zag. Op het eerste gezicht is hij een echte Pendleton, maar dat is hij juist héélemaal niet. Hij is zoo eenvoudig en natuurlijk en lief als een man maar zijn kan. Het is misschien wel gek om het karakter van een man zóó te beschrijven, maar het is nu eenmaal zoo en niet anders. Hij gaat verbazend leuk met de boeren hier om. In het begin waren ze nogal stijf en achterdochtig en beweerden ze, dat ze niks niemendal om zijn fijne kleeren gaven. En die zijn juist nogal typisch. Hij draagt kuitbroeken en een fluweelen jacket en daaronder een wit flanellen overhemd of een rijcostuum met een pofbroek. Wanneer hij in een nieuw pak beneden komt, draait Juffrouw Semple als een pauw om hem heen en bekijkt hem van alle kanten en vermaant hem, toch vooral voorzichtig te zijn en niet overal te gaan zitten. Ze is doodsbang, dat hij zijn goed stoffig zal maken. Het hangt hem natuurlijk vreeselijk de keel uit en hij zegt altijd maar: „Kom Lizzy, ga nu weg. Je hebt nog zooveel te doen. Je kunt toch niet langer den baas over me spelen. Ik ben nu volwassen!”

Het is eenig leuk als je denkt, dat die groote, breedgeschouderde man met zijn lange armen en beenen (haast net zoo lang als die van jou, zeg, Vadertje Langbeen) ooit op Juffrouw Semple's schoot heeft gezeten en door haar is afgewasschen. Maar hij beweert, dat ze eens slank en gespierd en vlug is geweest en harder kon loopen dan hij nu.

O, we hebben zooveel avonturen beleefd! We hebben den omtrek mijlen ver verkend en hij heeft me leeren visschen en ook schieten, met een geweer en met een revolver. Ik kan nu ook

rijden. Er is nu verbazend veel vuur in den ouden Grover ontwaakt. We hebben hem drie dagen lang met haver gevoed en hij vloog plots tegen een kalf aan en rende er haast met mij van door.

Woensdag.

Maandagmiddag hebben we den Sky Hill beklommen. Dat is een berg hier dichtbij. Geen vreeselijke hooge berg met sneeuw op den top, maar toch hoog genoeg om buiten adem te zijn, wanneer je boven bent. De hellingen zijn met bosschen begroeid, maar de top is een opeenstapeling van rotsblokken en verder kale hei. We bleven tot zonsondergang en staken een vuur aan en kookten ons avondeten. Jongheer Jervie deed als kok dienst. Hij zei, dat hij het wel beter zou kunnen dar ik en dat was ook zoo, want hij is aan het kampeeren gewend. Toen zijn we bij maneschijs afgedaald en toen we bij het bosch kwamen, waar het erg donker was, heeft hij met zijn electrischen zaklantaarn voorgelicht. O, het was eenig! Hij heeft den heelen weg gepraat en gelachen en over allemaal prettige onderwerpen gesproken. Hij kent alle boeken, die ik heb gelezen en nog een macht andere daarbij. Het is verbazend, zooveel dingen als die man weet.

Vanmorgen wilden we een stevige voetreis maken, maar een stortregen heeft ons overvallen en onze kleeren waren doorweekt, toen we eindelijk thuis kwamen. Maar toch voelden we ons heerlijk frisch en opgewekt. O, je had juffrouw Semple's gezicht moeten zien toen we daar zoo aankwamen!

„O Jongheer Jervie, o, Juffrouw Judy! U bent alle twee druipnat! Wat moeten we nu toch doen. Die mooie nieuwe jas is heelemaal bedorven!”

Het was eeuwig leuk. Je zou denken, dat we kinderen van een jaar of tien waren en zij een wanhopige moeder! Ik was heusch een oogeblik bang, dat we geen thee en toast met jam zouden krijgen.

Zaterdag.

Ik ben een eeuw geleden midden in dezen brief blijven steken, maar ik had heusch geen tijd om hem af te maken.

Is dit geen mooie gedachte van Stevenson:

„The world is so full of a number of things,

I am sure we should all be as happy as kings”.

En het is beslist waar ook. Er is zooveel geluk op aarde en je kunt ook gelukkig worden als je je alleen maar met het geluk tevreden stelt, dat je op je weg tegenkomt. Het heele geheim bestaat hierin, dat je er een beetje oog voor moet hebben. Vooral buiten zijn zoo verbazend veel prettige dingen. Ik kan over een ieders land loopen en van elk mooi vergezicht genieten en ik mag in alle beekjes plassen en ik kan van dat alles net zoo genieten alsof het van me zelf hoorde, zonder dat ik er iets voor hoef te betalen.

Het is nu Zondagavond, zoowat 11 uur en iedereen veronderstelt dus, dat ik rustig in Morpheus' armen lig. Maar ik heb vanavond sterke koffie gedronken, dus voor mij is er geen rustige slaap weggelegd.

Vanmorgen zei Juffrouw Semple tot Mijnheer Pendleton op een heel beslist toontje: „We moeten om kwart over 10 hier weg om om 11 uur in de kerk te zijn”.

„Heel goed, Lizzy”, zei Jongheer Jervie, „de sjees zal wel voor je klaar staan en als ik niet op tijd aangekleed ben, moet je maar niet op me wachten”.

„We zullen wel wachten”, antwoordde ze.

„Ga je gang”, zei hij, „maar laat alleen de paarden niet te lang staan”.

Toen zij zich nu ging kleeden, liet hij Carrie de lunch inpakken en tegen mij zei hij, dat ik mijn sportkleeren aan moest doen en door de achterdeur slopen we stilletjes weg en gingen visschen.

Het heele huishouden liep daardoor natuurlijk in de war, want op Zondag dineeren we op Lock Willow om twee uur, maar hij bestelde het diner tegen 7 uur. Hij geeft hier alles aan zooals hij dat verkiest. Je zou heusch gaan denken, dat 't hier een restaurant is. En zoo konden dan Carrie en Amasai vandaag ook niet samen uit rijden gaan, maar hij zei, dat hij dat heel goed vond, want het was niet netjes om zoo zonder chaperonne uit te gaan. En in elk geval had hij toch de paarden noodig, want hij wou met mij gaan rijden. Heb je ooit zoo'n onzin gehoord!

En die arme Juffrouw Semple gelooft vast en heilig, dat menschen, die 's Zondags gaan visschen, in de hel komen. Zij heeft nu nog altijd berouw, dat ze hem niet beter heeft opgevoed, toen hij nog klein en handelbaar was en ze veel meer over hem te zeggen had. En dan — ze zou toch zoo dolgraag in de kerk een beetje met hem willen pronken.

In elk geval, we zijn uit visschen gegaan. Hij heeft vier kleine vischjes gevangen en we hebben ze gekookt ook. Ze smaakten wel wat verbrand, want we hebben ze in het vuur laten vallen toen we ze met stokjes uit het water wilden halen, maar we hebben ze toch opgegeten. Om 4 uur kwamen we thuis en om 5 uur gingen we uit rijden en om 7 uur eten en om 10 uur werd ik

naar bed gestuurd en nu zit ik hier aan jou te schrijven.

Maar nu word ik toch een beetje slaperig.

Nacht Lieve!ing!

Hier heb je het portret van den eenigen visch, dien ik ving!

Hola, Kap'tein Langbeen, Ho, stop r's even! Jawel, geef me maar een vat rum!

Raad eens, wat ik lees? Onze gesprekken hebben in

de laatste dagen een zeemansachtigen vorm aangenomen. Is „Treasure Island” geen leuk boek? Het je het ook gelezen of was het nog niet geschreven in den tijd toen je nog een jongen was? Stevenson kreeg maar / 30.— voor het auteursrecht. Ik geloof niet, dat je met schrijven rijk wordt. Misschien word ik wel onderwijzeres.

Hindert het je, dat mijn brieven in den laatsten tijd telkens zoo vol van Stevenson zijn? In gedachten ben ik altijd met hem bezig. Die boeken beslaan de heele bibliotheek op Lock Willow.

Ik ben nu al twee weken met dezen brief bezig. Dat is, me dunkt, lang genoeg. Zeg maar nooit, dat ik je niet alles en alles tot in de kleinste kleinigheden zeg. Ik wou, dat jij hier ook was. We zouden het zoo gezellig samen hebben en het zou voor mij zoo prettig zijn als mijn verschillende vrienden elkaar kenden. Ik wou Mijnheer Pendleton vragen, of hij je ook kende; ik zou het toch wel denken. Je zult wel in dezelfde kringen komen en je behoort alle twee tot dezelfde politieke partij en zoo. Maar ik kon het hem natuurlijk niet vragen, want ik ken je waren naam niet eens.

Ik vind het toch zoo vervelend en ik heb ook nog nooit zoo iets gekst gehoord. Juffrouw Lippett waarschuwde me van te voren, dat je exentriek bent. En ik vind, dat ze groot gelijk heeft.

Veel groeten van je

Judy.

P.S. Terwijl ik mijn brief overlees, zie ik, dat hij heelemaal niet alleen over Stevenson handelt. Een of twee keer wordt er ook vluchtig over Jongeheer Jervie gesproken.

10 September.

Liefste oude Lieve!ing,

Hij is weg en we missen hem vreeselijk. Wanneer je aan iemand of iets gewend raakt en dat wordt je dan plotseling weggenomen, laat het een akelig, leeg, knagend gevoel achter. Ik vind Juffrouw Semple's gesprekken nu tamelijk onverteerbaar voedsel.

Over twee weken opent College weer en ik zal blij zijn, wanneer ik weer aan het werk kan gaan. Toch heb ik dezen zomer nog betrekkelijk veel gedaan: zes verhaaltjes geschreven en zeven gedichten! Die, welke ik aan verschillende tijdschriften heb gestuurd, kwamen alle, vergezeld van beleefd-onbarmhartige briefjes, terug. Maar dat kan me niets schelen. Het is een goede oefening. Jongeheer Jervie las ze allemaal door. Hij bracht de post binnen, dus het kon niet anders of hij moest het zien wanneer ze terugkwamen. En hij zei ook, dat hij ze afschuwelijk vond. Er bleek duidelijk uit, dat ik niet in het minst verstand had van de dingen, waarover ik schreef. (Jongeheer Jervie stelt eerlijkheid boven beleefdheid.) Maar het laatste, dat ik schreef, een kleine schets over ons leven van meisjes-studenten, beviel hem niet slecht. Hij liet het typen en stuurde het aan een weekblad in. Ze hebben het daar nu al twee weken, misschien denken ze er nu nog eens over of ze het zullen aannemen, ja of neen.

Je moest eens naar de lucht kijken. Er is een vreemd oranje-kleurig licht. We krijgen vast en zeker storm.

•••••

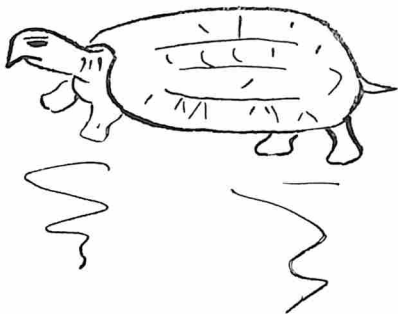
Juist op dat oogenblik begon het te gieten en alle luiken rammelden. Ik vloog weg om overal de ramen te sluiten en Carrie liep met haar armen vol melkpannen naar zolder om die overal op de plaatsen neer te zetten, waar het lekt.

En toen ik juist weer verder wilde schrijven, bedacht ik me daar opeens, dat ik een kussen en een kleedje en een hoed en Matthew Arnolds gedichten onder een linde in den boomgaard had laten liggen. Dus stormde ik weer weg om dat alles te gaan halen, maar het was natuurlijk al drijfnat. De roode band van de gedichten is doorgelopen en heeft overal op de bladzijde roode strepen achtergelaten. „Dover Beach”, „Het strand van Dover”, zal voortaan door roze golfjes bespoeld worden.

Een regenbui brengt buiten verbazend veel opschudding te weeg. Je moet aldoor aan dingen denken, die buitenshuis zijn en door den regen bedorven kunnen worden.

Donderdag.

Zeg Vadertje, Lieve!ing, wat denk je wel, dat er vandaag gebeurd is!! Stel je voor, de post brengt me zoo juist twee Brieven: I. Mijn verhaal is aangenomen! \$ 50. ! Ik ben dus een *Schrijfster!* II. Een brief van College! Ik krijg het scholarship voor twee

jaar, dus twee jaar lang hoef ik nu niets meer voor de colleges en het pension te betalen. Het fonds is gesticht voor „Buitengewone bekwaamheid in Engelsch, gepaard met goede vorderingen in de andere vakken”. En ik heb het gewonnen! Ik heb er wel naar gedongen vóór ik met vacantie naar Lock Willow ging maar ik had geen idee, dat ik het zou krijgen want ik had het eerste jaar immers herexamen voor Meetkunde en Latijn. Maar het schijnt, dat ik dat alweer heb opgehaald. O, ik ben toch zoo blij, zoo dolblij, want nu hoef ik niet meer zoo vreeselijk veel geld van je te krijgen. Alleen maar het zakgeld. En het kan best, dat ik dat later met schrijven of lesgeven ook zelf bij kan verdienen.

Ik verlang nu toch zoo, om weer naar Fergusen Hal lte gaan en dadelijk aan het werk te kunnen.

Altijd,

Je Jerusha Abbott.

Schrijfster van „Hoe de Sophomores den wedstrijd wonnen”. Aan alle kiosken verkrijgbaar, Prijs 25 cent.

26 September.

Lieve Vadertje Langbeen,

Eindelijk zit ik weer op College en wel als Junior! (derde jaars studente). Onze werkkamer is nog mooier dan het vorig jaar. Hij ligt op het Zuiden en heeft twee openslaande ramen. En o, hij is zoo prachtig gemeubileerd. Julia kwam hier twee dagen vóór ons aan. Haar vader gaf haar onbeperkt crediet en je hebt geen idee, wat ze in die twee dagen niet al voor de kamer heeft gekocht.

We hebben nieuw behang en Oostersche kleedjes en mahonie-houten stoelen, — echte, geen geschilderde, wat we verleden jaar toch al zoo mooi vonden. Het is heel mooi, maar toch heb ik altijd het gevoel alsof het niet werkelijk van ons hoort. En ik ben altijd bang, dat ik ergens op een in het oog loopende plaats een inktmop zal maken.

O ja, ik vond ook je brief — o pardon, de brief van je secretaris — bij mijn komst hier voor me liggen.

Zeg, wees zoo goed en geef me een grondige reden op, waarom je nu wil, dat ik voor het scholarship zal bedanken. Ik begrijp heelemaal niet waarom je dat van me vraagt maar in elk geval helpt het je nu toch niets meer, dat je er bezwaren tegen maakt, want ik heb het al aangenomen en ik ben ook niet van plan nu nog van gedachten te veranderen. Dat klinkt wel wat brutaal, hè Vadertje, maar ik meen het niet zoo erg.

Het schijnt, dat je mijn heele opleiding zelf wilt bekostigen nu je er eenmaal ook mee begonnen bent. Maar bekijk het zaakje nu eens van mijn standpunt. Ik heb toch alles door jou gekregen, ook al betaal je niet tot het laatste toe alles voor me, want ik had nooit het scholarship gekregen als jij me niet hierheen had gestuurd. Het eenige verschil is, dat ik nu niet zoo heel veel schuld aan je heb. Ik weet wel, dat je het geld niet terug wilt krijgen maar ik wil het toch, voor mijn eigen gevoel, terugbetalen en ik zal het doen ook, zoodra ik het maar eventjes kan. En door dat scholarship wordt nu alles zooveel makkelijker. Ik dacht, dat ik de heele rest van mijn leven noodig had om mijn schulden af te doen, maar nu zal ik er alleen maar de halve rest voor hoeven te gebruiken.

Ik hoop, dat je me goed begrijpt en niet boos bent. Ik zal altijd erg blij met je maandgeld zijn. Je hebt heusch heel wat noodig om met Julia's installatie-ideeën samen te wonen. Ik wou, dat ze een eenvoudiger smaak had of dat ze anders niet met me samen huisde.

Dit is een erg verwarde brief. Ik dacht nogal, dat ik je zooveel had geschreven. Maar ik heb intusschen vier gordijnen en drie portières gezocmd (goed, dat je mijn naaikunst niet kunt beoordeelen) en dan heb ik een koperen schrijfgarnituur met tandpoeder gepoetst (een zwaar werk, hoor!) en ik heb koperdraad met mijn nagelschaar doorgezaagd om een schilderij op te hangen en ik heb vier kisten met boeken uitgepakt en twee koffers met kleeren (het schijnt haast ongelooflijk, dat J. A. twee koffers met haar kleeren kan vullen, maar toch is het zoo) en daar tusschendoor heb ik een stuk of vijftig vriendinnen gesproken.

Den eersten dag na onze vacantie gaat het hier altijd erg vrolijk toe.

Nacht Vadertje, laat het je nu niet hinderen, dat het kuiken zijn eigen voedsel wil zoeken. Het groeit nu op tot een energieke, kleine kip met een macht mooie veeren (die ze allemaal aan jou te danken heeft).

Je je liefhebbende

(Wordt vervolgd).

Judy.

ELZENBOSCHJE.

Waar gele dotters bloeien tusschen de elzenstruiken
En iedere bloem haar kroon geheven houdt naar 't licht,
Is 't of op donkren grond en glanzig groene blaren
Een louter gouden sneeuwvui neergedwarreld ligt.

De elzenknoppen gaan in 't zonnelicht ontluiken,
Dat goudgeschitter strooit op 't lichte bladerdak, —
't Is of door 't doode hout veel groene vlinders vlogen
En gouden regen druppelde van tak tot tak.

Van klaren vogelzang is heel het hout doorklonken,
Elk rinkelt blij zijn rij van klankjes uit:
Een nieuwe Lente bloeit uit de oude elzentrunkten!
Dat is het wat der voog'len lied beduidt.

G. DE GRAAF.

Foto Aug. F. W. Vogt.

ZUTFEN. DE BERKEL.

ZUTFEN.

(Vervolg).

BEHALVE de St. Walburg heeft Zutfen nog eenige andere kerken, waarvan de Nieuwstads- of St. Janskerk de voornaamste is. Deze kerk zou — zoo lezen we bij Tutein Nolthenius — reeds vóór 1272 daar te plaatse hebben gestaan. De indruk, welken men van deze kerk krijgt, is echter op verre na niet als die van Zutfen's trots, de Sint Walburg, en menig onderdeel ervan is in den trant van eenzelfde onderdeel aan de Sint Walburg gebouwd; zoo meenden we, waar we laatstgenoemde zoo uitvoerig beschreven, de andere wel vluchtiger voorbij te mogen gaan. Vermelden we, dat de toren in een lantaarn eindigt, en in zijn geheel, uit een decoratief oogpunt gezien, het profiel der stad wel verlevendigt.

Niet ver van de Sint Walburg, een dwarssteegje aan de markt ingaand, bevindt men zich al spoedig voor een bouwwerk, dat vanuit de verte met zijn krachtigen vorm en fraaie steenkleur reeds zeer de aandacht trok. Het is de Drogenap, aanvankelijk de Saltpoort genoemd, een der oude stadspoorten. Deze merkwaardige toren, waaraan men in 1444 begonnen was te bouwen, is goed gerestaureerd en wordt thans als watertoren gebezigd. De muren van deze poort zijn 2 meter dik, en 11 meter hoog boven den grond uit. Op dezen vierhoekigen romp staat een achthoekig bouwsel, overtopt door een fraaie achthoekige spits, waaruit geestig de dakvensters steken te allen kant.

Deze toren ontleent zijn naam Drogenap aan een dus geheeten muzikant, die er in de 16e eeuw op gewoond heeft. Onwillekeurig speurt men bij het hooren van den naam, die toch uit een bijvoegelijk en een zelfstandig naamwoord is saamgesteld, naar een vroegere, ondoorgronde bestemming, die met dezen naam zou zijn aangeduid, doch de benaming blijkt geenerlei verband met eenige bestemming te hebben, en wel het minst met de huidige, daar dan de betiteling „natte nap” eer passend ware.

Op onze wandeling trof ons het stadhuis, vooral de ingang van dat gebouw. Het staat op den hoek van het 's-Gravenhof en de Lange Hofstraat. De omlijsting der deur valt op om haar gebeeldhouwde wapenversieringen. De geheele deurversiering is, naar J. Gimberg ons meedeelt, copie van een vroegere, die zeer gehavend was. Deze copie dateert uit 1902. In het huis zelf is weinig opmerkenwaardigs, tenzij dan een fraai gesneden wenteltrap

„Eenmaal” — zoo verhaalt ons in zijn werk „Oud-Zutphen” R. J. P. Tutein Nolthenius — „is in dat stadhuis een fier antwoord gegeven, waaraan de herinnering (indien in Nederland evenals in de omliggende landen de decoratieve schilderkunst in eere werd gehouden), zeker in een der zalen bewaard zoude zijn. De hertog (1537), oud, maar vol streken, wilde zich verzekeren van Zutphen, dat, evenals het overige deel van het land, zijn voornemen om den koning van Frankrijk tot erfgenaam te maken met kwade oogen zag. Daarom zond hij krijgsvolk, hetwelk men echter niet wilde binnenlaten vóórdat de aanvoerdere in handen van den regeerenden burgemeester bij eede beloofd hadden de privilegiën der stad niet te zullen krenken. Binnengekomen schaarden de troepen zich op de markt en lieten de bevelhebbers aan den Raad weten, dat zij verlangden, dat deze tot hen kwam, ten einde hunnen lastbrief te hooren. De Raad antwoordde: niet gewoon te zijn op straat te beraadslagen en verzoekt hen, in het raadhuys te komen. Doch de aanvoerdere verklaarden, dat hun uitdrukkelijk was bevolen, niet van het paard te stijgen, alvorens hunnen last te hebben medegedeeld. Eindelijk vond men een middenweg: de aanvoerdere reden te paard het raadhuys binnen, en daar kwam de Raad tot hen. Toen werd namens den hertog gezegd, dat hij meester in de stad wilde zijn en derhalve de sleutels der poorten verzocht, en de magistraat, buiten macht om tegenweer te bieden, gaf toen de sleutels onder protest over. Zoo, niettegenstaande zij zich bewust waren van hun onvermogen, hielden de raadsleden hunne waardigheid hoog.”

Een der bij het raadhuys aangesloten gebouwen is de zoogenaamde vleeschhal, welke thans als boterhal dienst doet. Dit is zeer fraai van bouw, en doet harmonisch aan.

Op de markt wordt de aandacht van den wandelaar onmiddellijk en schier uitsluitend gevraagd voor den gracieuzen Wijnhuystoren. Evenals de Drogenapstoren bestaat ook deze uit een vierkanten romp, waarboven een achtkantig gebouw. De ontwerper is de stadsmetselaar Hellenraet, die in 1616 een aanvang met den bouw maakte; ook de zeer mooie portiek van het Wijnhuys is door denzelfden Hellenraet ontworpen. Het oude Wijnhuys werd in 1863 afgebroken en in denzelfden trant herbouwd.

Vermelden wij vooral het opvallende poortje van het Barnhof,

een gesticht van ouden van dagen, op de Markt. Het hechte, pittige poortje is bekroond met de levensgrootte beelden van een man en een vrouw, terwijl de zijpilaren met wapens der regenten zijn versierd. Men zie de afbeelding op de volgende bladzijde.

De oorsprong van het Bornhof is de volgende. Borro, kanunnik der Sint Walburg, vermaakte zijn huis en hof bij testament van 22 Februari 1320 aan de huisarmen, zwakken en onvermogensden boven de dertig jaar. Zijne drie zusters moesten, naar het toenmalige recht, die beschikking goedkeuren, zou ze effect kunnen sorteren. Ze deden afstand van haar recht bij schepenbrief van 1324, naar luid waarvan Borro zelf toen nog leefde. In een charter van 1348 wordt na het testament van Borro 1320 en den aangehaalden bevestigingsbrief van zijne zusters van 1324 voor het eerst het huis van Borro tegelijk met de huisarmen genoemd, waaruit misschien met recht is afgeleid, dat Borro toen dood was, en zijn testament uitvoering had erlangd.

Het Gebroeders Bakker's Weeshuis is eveneens een aantrekkelijk gebouw. Het is niet zoozeer de oudheid noch de trant van dit huis wat onze belangstelling gaande maakt; het is het vredig vriendelijk aanzicht ervan. De tuingewel aan het 's-Gravenhof of liever de tuinafsluiting aldaar is een afzonderlijke voorbouw; middenin een koepelvormig portaalhuis met rond dak en kort koepeltorentje; rechts en links daarvan strekt zich een lage muur uit, welke aan beide zijden in sierlijke buiging opgaat naar de kleine belendende huizen, welker daktoppen eene fraaie lijn met het verloop van den bovenkant der muren vormen. De aanblik van dit huis is uiterst rustig.

Op de Houtmarkt zagen we een zeer mooi, zij het ietwat druk renaissance huis uit 1615. Onder de opvallende gebouwen, welke wij opmerkten, moeten we nog vermelden het huis in de Lange Hofstraat uit 1631, waarin de kantoren der gemeentebedrijven gevestigd zijn. Van de beide genoemde huizen, evenals van het Bakker's Weeshuis, geven wij onzen lezers bij het slot van dit artikel in het volgend nummer afbeeldingen.

Wij wandelen in den namiddag langs den buitenkant der stad, welke zeer schilderachtig is, ook het landschap treft menigmaal door frissche bekoorlijkheid.

Het gezicht op de Walburgskerk is van deze zijde, naar ons oordeel, het mooiste. De gracieuze spitsbogen der vensters verdeelen op fraaie harmonische wijze de muurvlakken. De gloeiende hooge daken glanzen zacht in het avondlicht. Oude achteruiten van huizen, ervoor en eronder, spreiden de bruin-grijze vlakken van hun muren uit, door de teeder vermiljoene pannendaken overhuifd. De kleur der oude dakpannen is al wonderlijk schoon.

Wie denkt niet aan Gezelle's:

De oude roo dakpannen
schijnen zoo schoon,
Schuren bedekkende en boeien,
Laat er de zonne vanuit
heuren throon,
Vierige vonken op gloeien,
Blijde nu blinken ze, in 't
zadgroene veld,
Schuren bedekkende en boeien,
'k Zie mij zoo geren, in 't
zonnengeweld,
De oude roo dakpannen bloeien.

Buitenmuren met latwerk voor leiboom en wingerd betimmerd, hebben vriendelijke schakeeringen naar oude kalkkleuren: wit, ivorkleurig, blauwig of geel; een reeks lage, gezellige huisjes, met hekjes omgeven, liggen verdoken aan den voet van den ouden machtigen tempel, en een bruinroode oude muur gluurt op sommige plaatsen tusschen ander bouwwerk uit. Een zachtgroene bleek ligt erom henen als een fijnkleurige lap van ruig peluche. En boven dit wonderlijk vredig provincie-stad-tooneel steekt halfsluifs de machtige kolos van den Walburgstoren uit, gelijk 't beeld der eeuwenoude beproefde kracht.

Al voortwandelen bemerkten men telkens tusschen de nieuwe gebouwen in, den ouden roodbruinen stadsmuur. Het is ermede als met een zwemmer, die telkens neerduikt en weer bovenkomt. Het is voor den wandelaar gelijk een spel. Daar is de muur plotseling achter boomen of heesters weg, en een tijdje lang voortgaand, bespeurt men er niets van. Doch bij gindsch

steegje komt hij om een hoek gluren, om weer te verdwijnen. Na een poosje ziet men hem weer opnieuw opkleuren uit een rij van cementgrijze achterhuizen, om achter een of ander pakhuis, schuurtje of woning opnieuw schuil te gaan. Hier en daar vindt men tusschen dezen muur nog torens, waarvan de Bourgognetoren, die thans Martinetstoren wordt genoemd, den meest schilderachtigen indruk maakt en het meest het oudtijdsche leven evoqueert.

Om den muur heeft vroeger een gracht gelegen, waarin de stadswanen zwommen, welke zwanen op de schepenmaaltijden gegeten werden. Ook geen bewijs van rijkdom, zouden we tegenwoordig van zoo iets zeggen.

Van die oude levenswijze in plaatsen als Zutten verhaalt de heer Gimberg zeer aardig in zijn artikel „Een Geldersche stad in de middeleeuwen”, in de Bijdragen en Mededeelingen van „Gelre.” Omstreeks de helft der 14e eeuw waren, evenals elders, ook te Zutten vrijwel alle woningen der burgers nog van hout; een paar steenen huizen waren er reeds onder, wat heel vroeg is, doch we moeten niet vergeten, dat, na een grooten brand, de schepenen omstreeks dien tijd het bouwen van steenen huizen aanmoedigden door het kosteloos verstrekken van dakbedekking. De straten waren niet geplaveid. Wel was er voor sommige poorten en voor gemeentehuizen reeds bestrating; in 1372 wordt er onder de stadsdienaars voor het eerst een stratenmaker vermeld. Hier en daar was de weg bedekt met kiezel. Namen droegen de straten niet; dit was ook min of meer overbodig, want de menschen kenden elkaar. Toch vond men in Zutten in de 14e eeuw ook reeds een aantal straten met namen. Deze namen werden ontleend aan de openbare gebouwen, welke in zulk een straat stonden, aan de menschen, die er woonden, of aan hen, die eigenaars van een aantal huizen in zoo'n straat waren. Verlichting der straten was er nog heel niet. Alleen brandde te Zutten een kleine lamp voor het Onze-lieve-Vrouwenbeeld op den hoek van het Vleeschhuis; ook voor dat nabij het huis Vreden (het latere Wijnhuis) hing een brandende lantaarn. Dit had slechts ten doel om de voorbijgangers tot gebed of eerbiedbetuiging te nopen, want dat er eenige verlichting der omgeving mede bereikt werd, is natuurlijk niet denkbaar. Menschen, die de straat op moesten, namen zelfs een lantaarntje mee. De reinheid op straat liet natuurlijk heel wat te wenschen. De hokken van de varkens stonden aan de straat, en deze dieren liepen veelal los rond langs 's Heeren wegen. Voorts oefenden de meeste burgers het landbouw- en veeteeltbedrijf, — waarmede

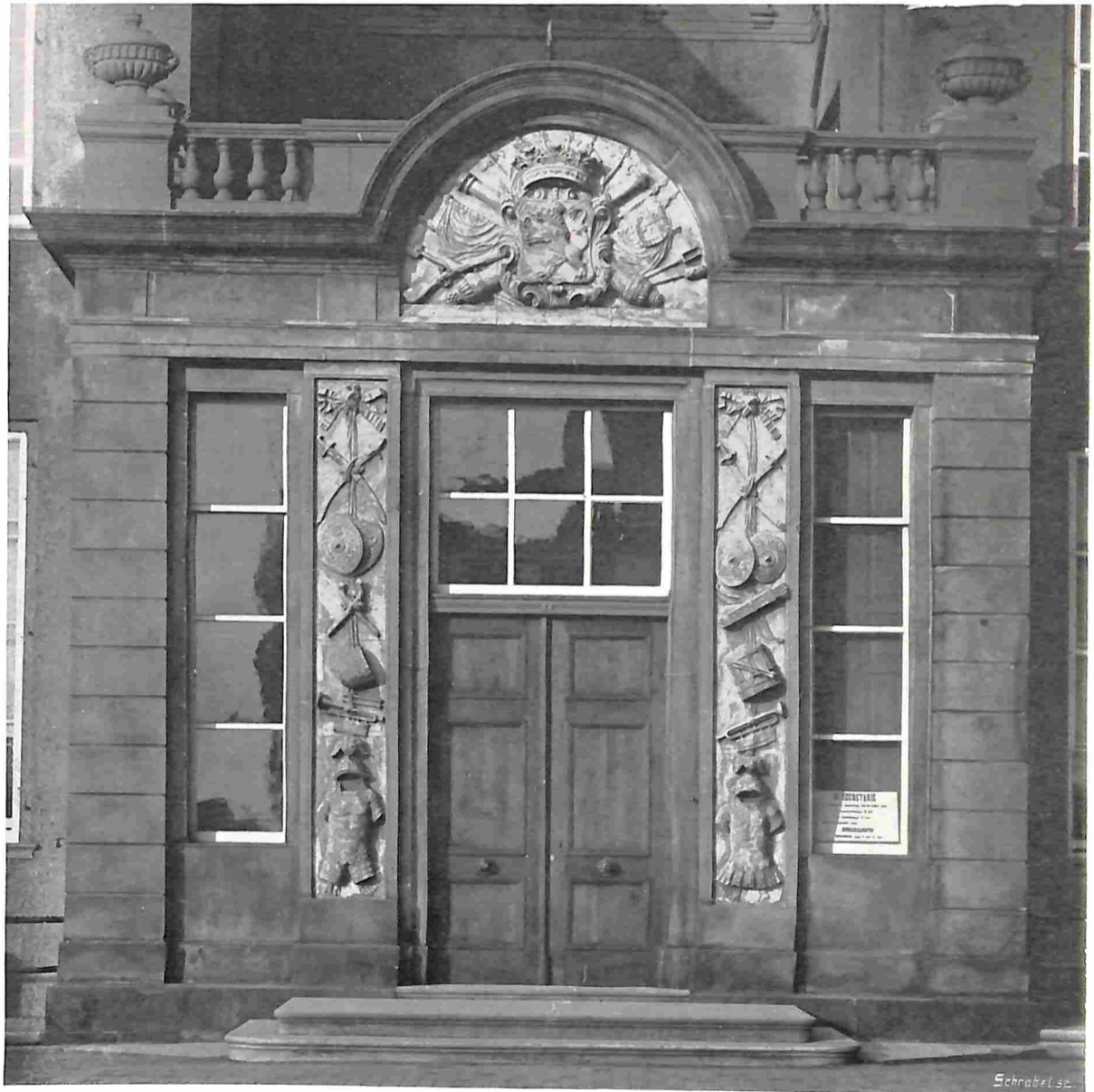

Foto C. Steenbergh.

ZUTTEN. DEUROMLIJSTING VAN HET STADHUIS.

zeer velen zich bezighielden — in de stad zelf uit; naast vele huizen, aan den straatweg gelegen, vond men dus mesthoopen. In de 16e eeuw schafte Zutphen zich echter een paar karren aan om vuilnis aan de huizen af te halen. Het drinkwater werd geleverd door de putten, die in sommige straten lagen, en waarvan het onderhoud door de naastbije bewoners moest worden betaald.

(Slot volgt).

Overneming verboden.

S.

DE DIENSTWEIGERAAR.

HIJ had zijn militieplicht vervuld zonder morren, wyl toch in zijn vredelievend vaderland het soldaat-zijn voor de aangewezenen een hinderlijk moeten was, dat hem echter nooit zou dwingen een daad te doen tegen zijne door lezen en nadenken gewonnen overtuigingen. Onder de vredelievende natiën was België almeê de vredelievendste. De oorlog was voortaan onmogelijk; de hoogste geesten der wereld hadden zich er tegen verklaard, machtige bonden waren allengs gegroeid ter handhaving van een duurzamen vrede. Deze blijde tijd zag groeien de broederschap der volken; weldra zouden de grenzen nog slechts beteekenis hebben als afbakening van theoretisch rechtsgebied. Overal echter werden daaroverheen reeds handen uitgestoken van vriendschap en goeden wil, bezoeken afgelegd, aan deze en gene zijde, door commissiën van parlementen, stedelijk bestuur, handels- en nijverheidsorganisatiën; er werden wetenschappelijke congressen gehouden: de dageraad was opgegaan van internationale verbroedering. Slechts de vorsten, de diplomaten, de legerleiders spraken nog van de mogelijkheid van oorlog, zij en zij alleen hielden met afgesleten frasen, die hol klonken en valsch, dat oude fossiel in stand: het leger, waarin de jonge kerels der volken van hun arbeid des vredes werden weggehaald om in nuttelooze oefeningen de zinledigheid te leeren kennen van het woord Vaderland.

O, niet dat Camiel Wessels zijn geboorteland niet lief had: het mooie, oude Vlaamsche stedeken, niet ver van zee, welks geschiedenis hij er in elk monument verheerlijkt vond. Ongetwijfeld: hij ook had zijn vaderland lief. Maar hij was Belg: de vrede was België's levensvoorwaarde, dus kon hij zich de vaderlandsliefde slechts begrijpen als een wereldomvattend welbehagen, waarin eerst zijn geboortestad deelde, maar dan ook ieder man en ieder vrouw van geheel de wereld, wàr ook. Belg? Neen, eigenlijk niêt: wereldburger!

Zoo had hij zijn dienstplicht vervuld zonder morren, maar met innerlijken afkeer, toch zonder zijn chefs redenen van ontevredenheid te geven. Hij was een gehoorzaam en nauwlettend soldaat geweest, zonder vreugde, vooral zonder geestdrift. Het eenige gelukkig moment als soldaat was voor hem, toen hij uit de gelederen werd ontslagen, om te treden in de reserve. Goddank! Hij was weer vrij man, burger, denkend mensch. Nu ja: hij zou voortaan nog moeten opkomen. Ook naar dien plicht zou hij zich weten te schikken, maar intusschen kon hij zich scharen in het groote leger der internationale broederschap, en ijveren tegen wat hij de verouderde denkbeelden noemde van de bescherming van grenzen, welke niemand dacht aan te tasten.

* * *
Hij was van Hollandsch-protestantsche familie, maar zijn vader, met een Vlaamsche vrouw getrouwd, had zich in het oude stadje gevestigd, was Belg geworden, eerst door gewoonte, toen door naturalisatie. Zijn zoon Camiel voelde zich Belg gehéél; neen, toch niet: wereldburger, wat nog schooner is.

Lief en goed land, België; lieve en goede mensen, de Belgen. Jammer, dat er in het Roomsche Vlaamsche stedeken als protestant haast niet te leven viel. Het volk was er niet ver van af om te denken, dat de protestanten baarljke satans waren, die hun staart verborgen in den broek, en de bokspooten in hun schoenen. Bijgeloovig, nu ja. Maar zoo gul, zoo goedhartig. De enkele pro-

testanten hielden hunne geloofsovertuigingen maar voor zich, gingen stille ter godsdienstoefening en, terwijl zij in hun hart hun geloof bewaarden als het kostbaarst in hun leven, en er, als het moest, gaarne voor uitkwamen, gingen zij toch gemoedelijk met hunne medeburgers om en spraken over geloofsverschillen heen.

Was het dan zijn zware Hollandsche klei-afkomst, welke de vuurhoutjes des levens laat wegen als heipalen? Was het de zwaarlijkheid om te midden zijner Roomsche medeburgers uit te komen voor zijn geloof, welke van Camiel Wessels een stillen godsdienstdweeper had gemaakt, tevens dichterlijk dreamer, vol idealen van schoonheid en waarheid des levens, van menschenliefde en wereldverbroedering? Van kindsaf had hij veel gelezen, nagedacht ook: zware boeken doorgegaan, zware meeningen opgevat, geloovig geworden niet geheel naar protestantschen zin, méér een Jezus-jongere, volgeling van den verheven Nazarener, die gezegd had: „hieraan zullen de menschen herkennen, dat gij van mij zijt, dat gij liefde hebt onder elkander”. Wat Protestant of Roomsche? Hij was Christen! Daarom ook ging het omgaan met zijne katholieke medeburgers hem zoo goed af. Niet de katholieken zag hij in hen, maar de Christenen, zooals hij in zijne landgenooten niet Belgen zag, maar wereldburgers.

Het feit was, dat allen Camiel Wessels gaarne mochten. Hij had zoo een sympathiek gezicht. Mooie jongen, in 't voorbijgaan. Menig meisje hield hare gedachten met hem bezig. Maar hij, kort na zijn ontslag uit den dienst, was getrouwd met de liefste, zijn blonde Marie: eenige zoon zijner ouders, zijn vader welgesteld, hij in het notariaat. De toekomst voor het jonge paar was open en rozig.

Nu, niêt, dat hij populair was onder de jonge mannen van zijn leeftijd. Geheel intellectueel, waren zijne geoenegens te verrijnd, zijne verlangens te verheven, was zijn omgang te ideëel. Hij kon praten als de beste advocaat, maar de meesten volgden hem niet in de hooge regionen van zijn idealisme. Hij leefde eigenlijk niet in een werkelijke wereld, eer in den sfeer van verheven denkbeelden der groote wijsgeeren van het verleden, 't meest in de louterheid der uitspraken van de Bergrede. Hij kende het Nieuwe Testament haast in elken zin, maaër gaf er zijne eigen verklaring aan, en zij die even goed daarin beslagen waren, beweerden wel eens, dat zijne opvattingen van Jezus' leven en leer geheel willekeurig waren. Zeker was, dat hij zijn godsdienst niet enkel gevormd had naar het Nieuwe Testament, maar tevens naar leven en leer van den verheven Boeddha, en naar de zonderlinge verklaringen van Tolstoi en de Russische Dobchoristen.

Hoe dit zij: hij leefde zijn leventje van knus geluk met een lief vrouwtje, dat hem de vadervreugde had doen smaken, in een kleinen kring intellectuele en artistieke vrienden, onbezorgd, geen wolkje aan zijn levenshorizon.

Toen plots: de oorlog!

De oorlog? Onmogelijk! En de dagelijks-groeiende wereldverbroedering dan, en de strijd voor den vrede, voor de ontwapening, heel de wereld over, en al die internationale bezoeken, congressen, parlementaire besprekingen, de socialisten en hun Internationale? De oorlog? Onmogelijk! „Gij zijt zot, m'n vriend! Het kan niet”.

Maar de oorlog kwam als een snel zich ontwikkelend onweer welks onzijdigheid met niets ontziende vuist werd geschonden. Neutraliteitsverdragen? „Vodjes papier!”

En Camiel Wessels in zijn oude Vlaamsche stadje zag geheel Europa plotseling een prooi van wat hij een aanstekelijke krankzinnigheid noemde. Veertig jaren strevens naar goeden wil onder van een hemelschen vader, waren plotseling uitgewischt, een geheele wereldbeweging naar vrede, internationaal recht en verbroedering was in enkele dagen te niet gedaan!

Den grond, waarop hij zijn zieleleven gevestigd had, voelde hij plotseling onder zich wegzinken. Hij zag zich alleen staan te midden der bouwvallen van zijn knus menschengelukje als dreamer van goeden wil onder de menschen.

Foto C. Steenberg.

ZUTPHEN. POORTJE VAN HET BARNHOF.

Het was hem alsof hij tot dusver in een tooverleven had geleefd en de begoocheling van hem was weggenomen. België was aangevallen. De vijand, o, God, dat waren de Duitschers, dat uitnemende volk van Beethoven en Wagner, van Schiller en Goethe, van Lessing en diens fabel der „Drie ringen”. De Duitschers hadden die euveldaad verricht nog vóór zijn arme, kleine en zoo vredelievende land er op bedacht was, en zij stoffen er zelfs op, dit gedaan te hebben. En hij, daar stond hij reeds te staren op het papier, dat hem als reservist onder de wapenen riep!

Hij begreep dit alles in 't eerst niet, voelde het leven om zich heen draaien en vond geen houvast. Wat beteekende het, dat hij op moest komen? Hij was soldaat geweest, had zich onderworpen, immers in vredetijd. Dat ging niet tegen zijne godsdienstige overtuigingen in. Maar nu? Hij zou weer soldaat moeten worden en doodslaan, hij! Nooit! Hoe waren Tolstoi's verklaringen van de noodzakelijkheid des Christen om Jezus' woord letterlijk op te vatten en den beleediger ook de andere wang te bieden, nadat de kinnebakslag was toegebracht, ziel van zijn ziel geworden. Dit gold niet enkel voor individuen, het was waar ook voor volken. Hij zou niet strijden, niet doodslaan, lijdelijk den vijand over zijn leven laten komen, zóó had de Heer het bedoeld.

Vergeefs de vermaningen zijner vrienden, vergeefs zelfs hun bezielend voorbeeld om als één man den koning te hulp te snellen, en wraak te nemen voor de ontzettende en door niets uitgelokte beleediging, het gruwel-onrecht, België aangedaan. Vergeefs de hoon zijner kennissen, die hem lafheid, karakterloosheid verweten. Karakterloosheid, hem, wiens voorgenomen onthouding uiting was van te krachtig een karakter. Vergeefs de kalme bespreking met zijn vader, die hem onder het oog bracht aan welk gevaar hij zich blootstelde. Dienstweigering in oorlogstijd: de kogel! Vergeefs de tranen zijner jonge vrouw, die niet wist of zij hem ongelijk moest geven, wijl toch alle anderen deden wat hij weigerde te doen, of gelijk, wijl hij zoo overtuigend sprak: eerst zijn God te moeten gehoorzamen en dan de overheid; niet wist ook of zij hem daarom méér liefhad of minder? Het was duidelijk, zei hij: „weersta den Booze niet!” stond er geschreven.

„Maar”, opperde zijn vader, „er staat ook geschreven, dat ieder aan de boven hem gestelde machten moet gehoorzamen”.

Deze bijbeluitspraak evenwel cijferde Camiel weg. Hij was niet de eerste, noch zou hij de laatste zijn, die van de bijbeluitspraken slechts die kiezen, welke hun waan versterken. Camiel bleef er bij: hij mocht niet dooden.

* * *
Wel gehoorzaamde hij aan het gebod om op te komen, maar onmiddellijk gaf hij zijn chefs, die hem nog kenden, te verstaan, dat hij van zijne wapens geen gebruik zou maken. Kon men hem werk geven in administratieve dienst: hij was er toe bereid. Maar te dooden, een mensch, vijand genoemd, maar niet zijn vijand, dit zou hij nooit. Eer zou men hem zelf kunnen doodschieten, indien men dacht daarmee zijn geboortegrond wel te doen. Het was geen lafheid, dat hij weigerde menschendooder te worden, slechts zijn lang overwogen levensopvatting verbood hem zijn land met de wapens in de hand te dienen.

Zijne boven hem gestelden wisten niet wat ze hoorden, maar bezaten in de algemeene ontroering van het oogenblik genoeg gezond verstand en menschenkennis om te begrijpen, dat hier met bedreigingen niets te winnen viel. Zij poogden Camiel te bepraten; dra zagen zij de nuttelosheid hunner pogingen in. Na een dag arrest werd de dienstweigeraar ter onderzoek gegeven aan psychiaters om de vraag te beslissen of men hier te doen had met eenige geestesafwijking tot verontschuldiging

eener daad, waarop als uiterste consequentie de doodstraf stond?

Hun langdurig onderzoek liep voor Camiel Wessels' geestvermogens gunstig af. Het kon niet ontkend worden, dat hij zeer wel wist wat hij deed, de volle verantwoordelijkheid zijner daden droeg, en deze, hoe zwaar ook, na lang zelfonderzoek, met gelatenheid, zelfs met hoogere blijdschap gaarne droeg. Er was geen enkele verontschuldiging voor den dienstweigeraar te vinden: de krijgsvaad wachtte hem, en het vonnis en de straf.

Intusschen ging de alles vernielende orkaan van niets ontziende overmacht over België's arbeidzaam leven. De vijand had Luik genomen, Leuven verwoest, Brussel gegrepen, stond eindelijk voor Antwerpen's poorten, waar binnen de onwillige soldaat Camiel Wessels gevangen zat, om het over hem uitgesproken vonnis te ondergaan. De uittocht van het vluchtende Belgenvolk over de nog altijd veilige Nederlandsche grens was begonnen, ook de bewoners uit het oude Vlaamsche stadje van Camiels inwoning waren in ontsteltenis weggesneld. Toen was voor zijn jonge en nu zoo zwaar beproefde vrouw het ontzettende gebeurd: in het gedrang der paniek van het met angst geslagen volk had zij haar kind verloren. Zij kwam in Nederland aan als een versufte krankzinnige. Heel haar innerlijk leven stond stil op de vragen waar haar kind was, of het nog leefde, hoe zij het kon terugvinden? Aan haar man, den vader, dacht zij niet meer dan om hem te verwijten zijn lafheid, met gewichtige woorden van eigengemaakte godsdienst ompraat, om zijn land tegen het binnendringen van den vijand onbeschermd te laten.

De „Duuts”, na Antwerpen haast overrompeld te hebben, vonden in de militaire gevangenis ook Camiel Wessels: met gering-schatting, met minachting haast, joegen zij hem uit. Een dienstweigeraar! Een die te lam was om eigen huis, dat is eigen vaderland te verdedigen! Voor 't eerst gevoelde hij de hoon zijner weigering als een striem in het gelaat. Hij mocht met de anderen wegvluchten, de Nederlandsche grens over, zijn dierbaar leven in veiligheid brengen op onaangetasten grond.

Zijn overtuiging wankelde. De zwakke twijfel of hij de eenige was, die de bedoeling van den zachtmoedigen timmerman van Nazareth goëd begreep, waar alle anderen: Belg, Duitscher, Franschman waren uitgekomen op de roep van het vaderland,

Foto C. Steenbergh.

ZUTFEN. POORT VAN DE WAAG ONDER DEN WIJNHUISTOREN.

kwam in hem op, versterkte zich hevig, toen hij, over de Nederlandsche grens, een volk, even vredelievend als de Belgen, gewapend zag om een mogelijken vijand te keeren. Was hij dan de eenige ware Christen? Vergisten zich alle anderen, en was slechts hem het licht gegeven van de waarheid? Reeds had hij vernomen, dat zijn vrouw met hun kind, zijne ouders, zijne vrienden naar Holland waren gevlucht. Zij moesten in Roosendaal zijn.

Hij kwam in Roosendaal, hij vond kennissen, vrienden, die hem vertelden van zijn verloren kind. Een slag op zijn hoofd had hem niet heviger kunnen deren. Zijn kind was verloren, zijn toekomst? Het lieve wichtje, waarmee hij in den laatsten tijd zijne droomen vereenzelvigd had, was weg? Het was weg, weg! Misschien niet dood, maar weg, verloren in de vernietiging van heel een land, heel een volk.

Hij had haast zijn vrouw te ontmoeten om zich opnieuw sterk te gevoelen in haar liefde, en dan zijn kind te gaan zoeken, hoe dan ook. Maar toen hij haar weerzag: haar van liefdeverlies vermagerd en verbleekt gezicht zag, de starende oogen, die maar steeds vroegen: „waar is mijn kind?” toen maakte zich een wanhoop van zelfverwijt van hem meester. En wel integendeel dat zijn eertijds vertrouwend tot hem opziend vrouwtje in haar droefheid troost zocht in zijn haar opnieuw geboden omhelzing, wees zij hem terug. In een vloed van verwijten, die hem verbrijzelden als een steeniging, wierp zij hem voor, dat enkel mannen, die hun huis, hun vrouw en kind wilden verdedigen, recht hadden op liefde van vrouw en kroost.

Vernietigd zonk hij bij zijn levensgeluk neer, en er gingen dagen voorbij, dat hij, dat zijne bloedverwanten vergeefs trachtten de droeve moeder voor haar dwalenden echtgenoot te vermurwen. Hij herwon zichzelf door nadenken. Hij stond op, en deelde haar zijn besluit mede om te gaan strijden nu, zich aan te geven als soldaat, zich te voegen in de gelederen van hen, die nog immer bereid waren hun leven voor België's vrijheid te offeren. Hij zag het nu in, dat geen zelfbedriegend geredeneer stand hield tegenover den oerplicht om het Vaderland tegen den overrompelenden vijand te beschermen.

En toen Camiel zijn vrouw de hand reikte ter vertrek, stond zij eindelijk ook toe, dat hij haar een kus gaf tot afscheid.

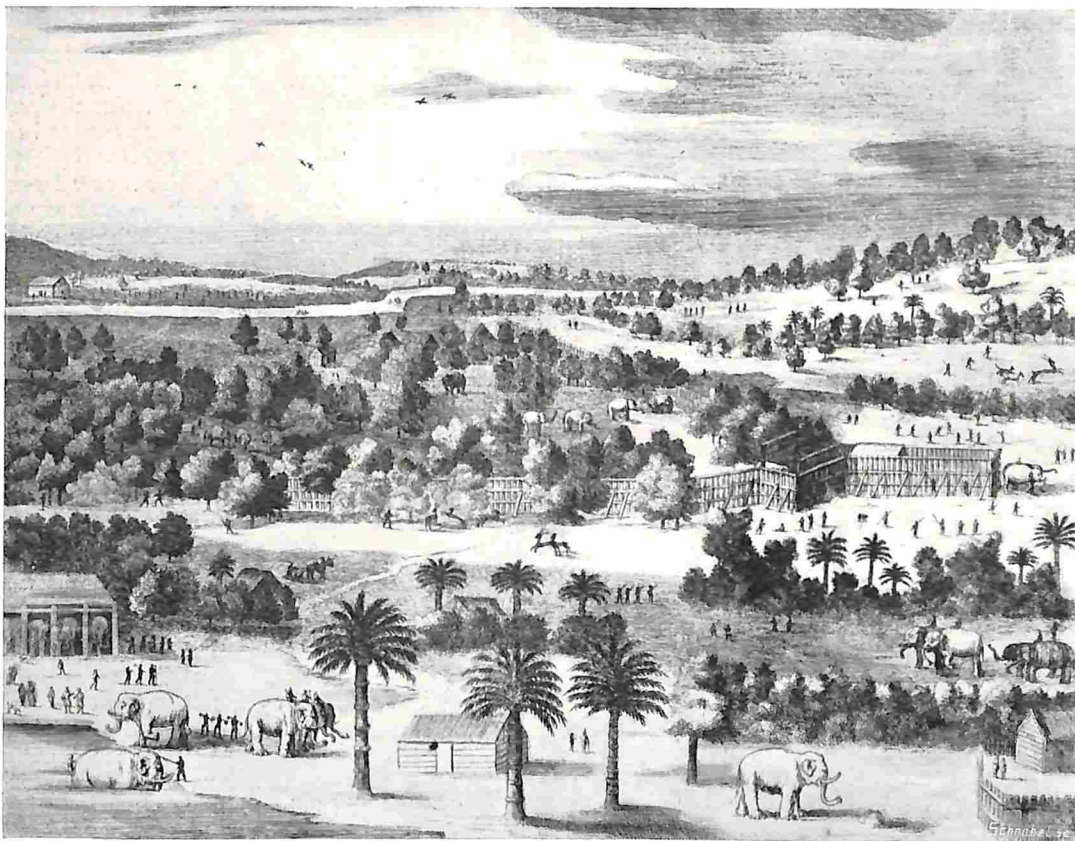
MAURITS WAGENVOORT.

DE LOTGEVALLEN VAN HANS EN PARKIE.

DE CEYLONSCHÉ OLIFANTEN VAN STADHOUDER WILLEM V.

Wij halen van Parijs weer 't huis, hoezee!
't Geen meêgevoerd is per abuis.
Kom bij het roeren van de trom, hoezee!
Wij halen d'Olifant weêrom.
Die Olifant moet weêr naar 't Loo, hoezee!
Als 't wel zal gaan behoort het zoo.

ZOO herinnerde nog in het najaar van 1813 een volkszanger 1) aan den tijd der groote revolutie, toen de Franschen beweerden „minder voor hun zelve, dan wel voor het menschelijk geslacht overwonnen te hebben, welks geluk en vrijheid van de uitbreiding van nuttige kundigheden

DE LOTGEVALLEN VAN HANS EN PARKIE.
OLIFANTENVANGST OP CEYLON.

afhangt". Van de Fransche hoofdstad heette de volkerenbevrijding te zijn uitgegaan en Parijs was dus van nature aangewezen het wereldcentrum van kunst en wetenschap te worden. Alleen ter bevordering van dit humane doel werden de door prins Willem V verzamelde schatten in beslag genomen en naar de Seine gevoerd. „De wetenschappen moesten de Fransche wapenen beloonen, door aan de volgende eeuwen den moed, den voorspoed en den roem van de Natie, ten getuige te verstrekken" 2). Bovendien — de oorlog was tegen den stadhouder en zijn aanhang, niet tegen het volk gevoerd, en 's prinsen particuliere eigendommen waren dus volgens oorlogsrecht aan den overwinnaar vervallen.

De door het volk op te brengen oorlogscontributie van honderd miljoen gulden was bijzaak, beduidde slechts eene kleine vergoeding voor de vele opgedrongen weldaden, en het was erg onheusch op dit bedrag te willen afdingen, vooral nu de schatkist der Fransche vrijheidsbroeders leeger was dan ooit te voren.

Eene wetenschappelijke commissie, bestaande uit Thooïn, Leblond, De Wailly en De Faujas-Saint-Fonds, volgde het zegevierende leger, dat nergens tegenstand ontmoette, op den voet, en volgens hare aanwijzing waren 's prinsen schilderstukken, verluchte handschriften en andere kostbaarheden, evenals het vermaarde kabinet van natuurlijke historie, binnen enkele weken ingepakt en naar Parijs verzonden.

Den 12den Februari 1795 werden de dieren der menagerie op Het Loo in requisitie gesteld, nadat het eerstgenoemde commissielid, de bekende plantkundige van den Jardin des Plantes, de reis naar de barre Veluwe had ondernomen om een onderzoek in te stellen. De verzameling bevatte verscheidene overzeesche zoogdieren en vogels 3), waarvan een tweetal olifanten het meest belangrijk waren.

Dat Ceyloneesche olifantenpaar was langen tijd de trots der Nederlanders geweest, een zeldzaam bezit, dat hun door vorsten en geleerden van alle westersche landen werd benijd. Die witte dikhuiden waren toen eenig in Europa, ontbraken zelfs aan de beroemde dierenverzameling van den keizer van Oostenrijk te Schönbrunn, en een uitstapje naar de prinselijke menagerie op Het Loo stond voor de vele natuurliefhebbers die tijden met een bedevaart gelijk. De oude reisverhalen getuigen er van.

Weinige olifanten hebben een avontuurlijk leven als Hans en Parkie gehad en evenmin zullen velen hunner rasgenooten zoo veel tot de kennis van hun soort hebben bijgedragen.

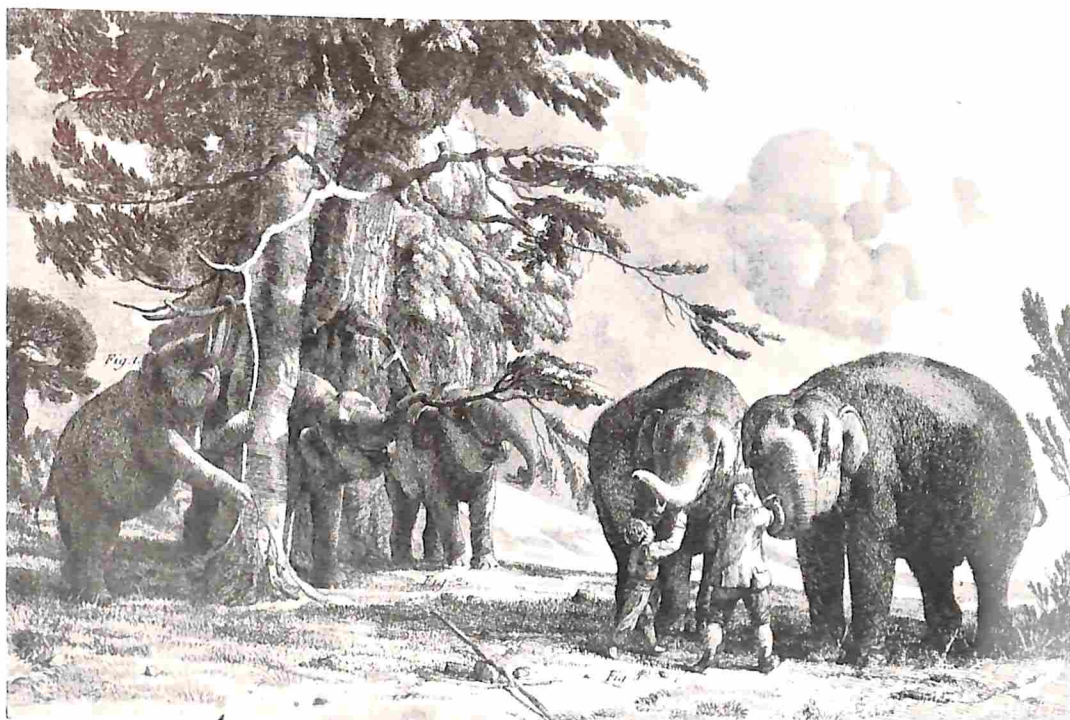
't Was 's lands kapitein-commandeur J. P. van Braam, die de olifanten als eene herinnering aan zijne welgeslaagde straf-expeditie naar Indië (1783—1786) medebracht, om ze prins Willem V aan te bieden. De dieren, die toen ongeveer een jaar oud waren, kwamen op de terugreis te Ceylon aan boord.

De Hollanders op Ceylon dreven daar een voordeeligen handel in de zoogenaamde witte olifanten, die door sommige Indische stammen als heilig worden vereerd. Volgens eene mededeeling van Marcellus Bles 4), die twaalf jaren op Ceylon had gewoond, hielden zij „altijd een zeker getal olyfanten in voorraad, om de aankomst der kooplieden van het vaste land van Indië af te wagen, die deze dieren op dit eiland komen koopen, met oogmerk om dezelve vervolgens aan Indiaansche vorsten te verkoopen".

„Op Mature was een groote stal, alwaar de wilde eerst gevangen elephanten tam gemaakt werden, ende daar na komen de Mooren van Bengale, ende de kuste Choromandel, om die te koopen. Men vangt omtrent Mature de elephanten, met coralen, zijnde vele boomen in de aarde geslagen, die in 't eerste een ruymen ingank geven, maar van langzamer handt enger worden met valdeuren, in welke engte de tamme elephanten de wilde verlokken, en haar in 't net brengen, gelijk in Hollandt de eend-vogels verleydt werden. Men heeft veel moeyten eer deze beesten tam zijn geworden, het gebeurt dat zy dikwils vier maanden staan zonder oyt neder te leggen; moeten tweemaal daaghs na de reviere om te wasschen, en dan werden de wilde elephanten geleydt tusschen twee tammen, die, als hy wederhoorigh is, van de tamme met de tanden in zijn huyl gestooten werdt, dat hij kreeuwt, zoo leert hij gehoorzaamheydt; 't gebeurt dikmaals, dat de jonge elephanten de oude na-loopende, mede in 't coraal gevangen werden.... De Ceylonsche elephanten zijn de beste en grootste van India, die men zeght, van andere elephanten geëert te werden". 5)

Bijgaande afbeelding geeft een duidelijke voorstelling van dit bedrijf.

* * *
Nadat Van Braam's eskader den 28sten Juni 1786 te Texel was binnengevallen, werden de olifanten in een kruitboot van de admiraliteit overgebracht en met dit sterk gebouwde scheepje, onder geleide van een schipper met twee matrozen, naar 's Gravenhage vervoerd, waar ze in den avond van den 12den Juli arriveerden.

DE LOTGEVALLEN VAN HANS EN PARKIE.

HANS EN PARKIE MET HUN OPPASSER EN ZIJN ZOON IN HET PARK VAN HET LOO.
TER LINKERZIJD DE OLIFANTEN IN VERSCHILLENDE HOUDINGEN.

Voorloopig werden ze in de diergaarde te Voorburg ondergebracht.

De patriotsche woelingen in en om de residentie waren echter oorzaak, dat reeds besloten was deze inrichting, die Het Loo op de Veluwe in 1749 voor Het Loo onder Voorburg had moeten missen, op Gelderschen bodem terug te brengen. Het door een laan met de tuinen van het Huis ten Bosch verbonden lustverblijf, dat geen gering voordeel voor de omgeving opleverde, daar vele personen de diergaarde kwamen bezichtigen, werd in 1786 verkocht en bijna geheel met den grond gelijk gemaakt.

Toen de olifanten arriveerden, vertoefde de prins in Zeeland en vanuit Middelburg kwam den 5den Juli het bevel ze zoo spoedig mogelijk naar de Veluwe over te brengen. Volgens het antwoord van den directeur der diergaarde, Arnout Vosmaer, waren de dieren „zeer mak, zelfs aardig en minzaam” en zou aan de opdracht worden voldaan, zoodra ze na enkele dagen aan het vaste land gewend zouden zijn, wat verkregen kon worden door ze dagelijks twee à drie wandelingen te laten doen „ten einde de stijfheid, welke alle dieren op zulke lange reize krijgen, te doen verminderen”.

Het transport werd den Haagschen expediteur Danckaerts opgedragen, die hiervoor f 134.5.— in rekening bracht. Uit de residentie gingen de dieren per schip naar Nijmegen en van daar te voet naar Het Loo. Bij Arnhem weigerden de viervoeters aanvankelijk over de schipbrug te gaan; eerst door het voorhouden van voeder slaagde men er in, hun angst voor den rammelenden vloer te overwinnen, doch zij overtuigden zich vooraf bij elken stap van de voldoende draagkracht van iederen plank. 6)

Op Het Loo was inmiddels een verblijfplaats gebouwd, een dubbele stal, door zware balken gescheiden, terwijl een gepalissadeerd grasveld den olifanten in staat stelde, van de buitenlucht te genieten. In afwachting van hun komst had Vosmaer reeds eene „ruwe calculatie wat of de twee elephanten daags, en vervolgens in 't jaar kosten” gemaakt, welke becijfering nog in 't Koninklijk huisarchief wordt bewaard. Als grondslag voor deze berekening dienden de uitgaven voor de in 1773 door de Oost-Indische compagnie te Amsterdam aan wal gebrachte olifanten, van welke beide viervoeters evenwel geene verdere levensbijzonderheden bewaard gebleven zijn. Wel is bekend, dat prins Willem V in 1770 een aziatische olifant voor 10.000 gulden aan den keizer van Oostenrijk verkocht, welk beest in October 1784 tengevolge van eene ontsteking aan den hals stierf 7). Zij vorderden: „Des daags rijkelijk aan hooij 100 pond
aan stroo 20 bosch
aan roggebrood 26 pond
welk een en ander des daags wel op f 2.12
mag gerekend worden, behalven haaren
oppasser en 't stookken van de kaghel”.

In 't jaar:
aan hooij 40.000 pond het
eene jaar door het ander
gerekend op 10 gis. f 400.—.—
roggen, haver en weijten stroo
soo tot voedsel als tot

strooijing nodig 70 vim ad
f 3.— de vim. f 210.—.—
48 mudde rogge, waarvan
brood gebakken word, door
een gerekend op 30 sts.
het schepel. - 288.—.—
voor 't bakken en heet tot
het stookken - 40.—.—
Extra voor traan tot besmeeren,
onderhoud van kettingen,
touw en andere gereedschappen - 25.—.—
Samen f 963.—.—

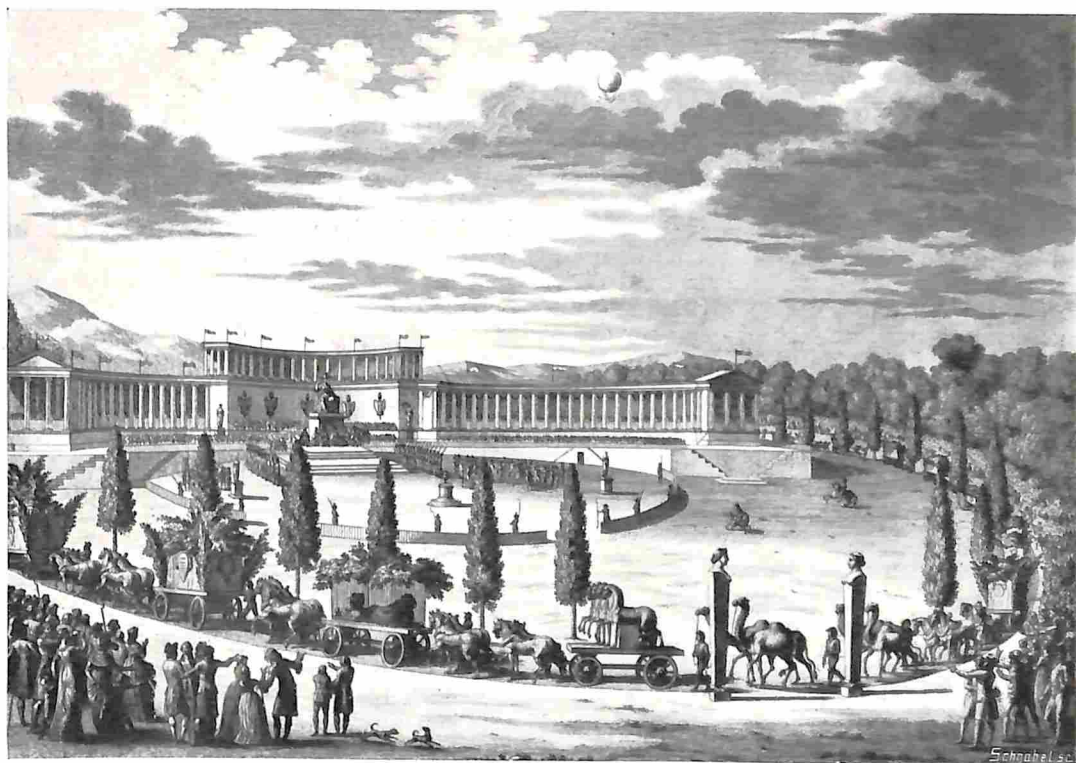
Onder bewaking van Pieter van der Vaart, den „opsigter over de gediertens”, die uit Voorburg was meegekomen, en na diens overlijden in 1788 onder het opzicht van James Thomson, bleven de dieren ongestoord op Het Loo, totdat de revolutie van 1795 ook hier groote veranderingen kwam te weeg brengen. Reeds in het begin van Februari kwamen de Franschen om het paleis met de bijbehorende gebouwen tot een militair hospitaal in te richten. Bijna gelijktijdig verscheen de reeds genoemde commissaris Thouiin en kort daarna zorgde Charles Jean Marie baron Alquier, representant van het Fransche volk bij het noordelijke leger, o.m. voor eene behoorlijke inventarisatie der stadhoudelijke menagerie. Er verliep echter nog

bijna anderhalf jaar, eer alles voor het vervoer naar Parijs geregeld was.

De kosten van overbrenging waren op 15.000 livres (francs) in contanten en 50 à 60.000 francs in assignaten begroot, het laatste bedrag „pour l'emploi à faire sur le territoire de la République”, maar de Fransche regeering scheen niet in staat, het benodigde geld ter beschikking te stellen.

Ofschoon de dieren thans voor rekening van Frankrijk moesten worden gevoed en opgepast, bleven ook de hiertoe benodigde gelden uit en zag de domein-administratie zich verplicht alle kosten voor te schieten. Eerst in Juni 1796 was een en ander in zooverre geregeld, dat de datum voor het transport kon worden bepaald. De beambten Louzardi en Lasseigne van den Jardin des Plantes waren naar Apeldoorn gezonden om de overbrenging naar Parijs te regelen en het transport te begeleiden. De betaling was voorloopig weer uitgesteld en een deel der transportkosten moest zelfs nog worden voorgeschoten.

Intusschen was het aantal eetbare en meest smakelijke vogels der menagerie sterk verminderd, zooals uit eene vergelijking van den inventaris van Februari 1795 met de lijst der verzonden dieren van Juli 1796 blijkt. Door dit feit wordt het verhaal van Thomson, dat de commandant van het Fransche hospitaal, Bertrand, de lekkerste boutjes voor zijnen tafel had uitgezocht, bevestigd. „La ménagerie devint sa basse-cour; et souvent lui-même, le pistolet à la mian, il alloit frapper impitoyablement le faisan doré, la pintade tigrée ou le canard de la Chine;

DE LOTGEVALLEN VAN HANS EN PARKIE.

OPTOCHT VAN VEROVERDE WILDE DIEREN OP HET CHAMP DE MARS TER
GELEGENHEID VAN HET VRIJHEIDSFEST TE PARIJS, 28 JULI 1798.

l'oiseau dont le plumage étoit le plus brillant, excitoit ses voraces désirs". 8,

Volgens denzelfden berichtgever zond Thomson, bevreesd, dat ook de andere dieren tot gastronomische proeven zouden dienen, verslag aan generaal Pichegru. Onmiddellijk kwam daarop het bevel om de menagerie-bewoners van Het Loo voor het zegevierende Fransche volk in het leven te behouden, welke order door een detachement militairen werd overgebracht, die, zoo noodig, voor een stipte nakoming hadden zorg te dragen.

Eerst tegen den zomer van het volgende jaar kon tot het overbrengen der olifanten worden besloten. „Toen men deze dieren zou vervoeren, had men verscheiden middelen tot dat einde uitgedagt; men bepaalde zich tot dat, wat het meest uitvoerlijk voorkwam, en besloot om hen in ene kooij op rollen te doen reizen. De lieden, die het toeverzigt over het bouwen van de kooijen gehad hadden, hadden zich zeer bedrogen ten aanzien van de gedaante en de hegtheid, die dezelve moesten hebben. Tompson, hun geleider en geliefkoosde oppasser, had hen door liefkozingen met veel moeite in de kooijen gekregen; maar toen het mannetje, dat niet dan agterwaards in de kooij had willen stappen, om het vrouwtje niet uit het oog te verliezen, ter naauwernood daar in opgesloten, bemerkte, dat Tompson, dien hij uit inschikkelijkheid gehoorzaamd had, was verdwenen, brak hij zonder moeite de deur met traliën, die hem tegenhield, los, en herstelde zich zelve in vrijheid, zonder enige gemelijkheid te tonen. Het vrouwtje, dat het eerst was opgesloten, blies, loeide en riep het mannetje te hulp; men deed haar kooij toen open, en zij wierd door Hans (dus is de naam van het mannetje) met zo veel blijdschap en zo vele liefkozingen ontvangen, dat het moeilijk zou zijn om dezelve te beschrijven". 9)

Er moesten nu sterkere hokken worden gebouwd, maar de heeren in Parijs wenschten daarop met de overbrenging der andere dieren niet te wachten, te meer niet, nu het volk ongeduldig begon te worden en de veroverde schatten wilde zien, die zulke hooge uitgaven vorderden. Daarom vertrokken den 18den Juli 1796 de 11 zoogdieren en 36 vogels in 10 legerwagens, elk met 4 paarden bespannen, onder het escorte van 14 bereden manschappen van Het Loo om den 31sten Augustus d.a.v. in den Parijschen plantentuin aan te komen. Slechts 6 viervoeters en 12 vogels schijnen de Fransche hoofdstad levend te hebben bereikt.

Nu de olifanten ontbraken, verwekte de magere zending groote teleurstelling bij het Fransche volk, waarin eerst na ruim anderhalf jaar verandering kwam, toen de beide dikhuiden onder het gejubel van duizenden Parijs werden binnengeleid.

In October van hetzelfde jaar werd de poging tot overbrenging der olifanten herhaald, eene onderneming, die Hans bijna het leven kostte.

Op Het Loo waren sterke transportwagens, hokken op lage wagen-onderstellen, vervaardigd, die zóó voor den stal werden geplaatst, dat de ivoordragers van de eene in de andere gevangenis konden overloopen. Hiermede ging weer veel tijd verloren en het was eerst op den roden Brumaire van het jaar V (31 October 1796), dat deze nieuwe vervoermiddelen gereed waren. De groote kunst was nu den voorzichtige geworden olifant te bewegen daarin te gaan en eerst na 22 dagen liet Hans zich verschalken. De menschen wantrouwende, meende hij zich nog op kinderlijke onschuld te mogen verlaten. Thomson's zontje wierp aardappelen achter zijne voorpooten, terwijl Hans ruggelings voor het hok stond, en nu liep hij zoo ver achteruit tot hij in het hok was, waarvan de deur onmiddellijk voor zijn neus werd dichtgesmeten. Om zich te overtuigen, dat hij zijne gevangenis niet kon verbreken, liet men hem evenwel nog drie dagen voor den stal staan.

Natuurlijk is het, dat de olifant, gedachtig aan zijne vorige bevrijding, alle hem door de natuur geschonken slimheid en kracht aanwendde, om zoo mogelijk ook weer dezen kerker te ontsnappen. Na vele vruchteloze pogingen moest hij zich echter gevangen geven en in zijne gevangenschap berusten.

Parkie kreeg haar eigen reiswagen, waarin zij zonder verzet schijnt plaats genomen te hebben.

De buitengewone tocht kon nu een aanvang nemen en zestien paarden werden voor iederen wagen gespannen. Honderden belangstellenden, Franschen en Hollanders, waren toegestroomd om bij de afreis tegenwoordig te zijn: de eersten in de overtuiging, dat alles nu goed zou gaan, de anderen dat de zaak moest mislukken.

Op Het Loo ging alles als van een leien dakje, doch bij het ijzeren hek van het park bleef de wagen van Hans, die nauwelijks door de opening kon, aan het hek haken en wel met zooveel kracht, dat het onderstel belangrijk werd beschadigd en het hok op zijde helde. Vóór de wagen hersteld was, viel nu aan verder reizen niet te denken. Onmiddellijk werden dan ook wagenmakers en timmerlieden ontboden, die aan het herstel begonnen. Met den

ONDERHANDELING OP DE VEE-MARKT TE PURMEREND.

zwaren olifant er op, ging dit uiterst moeilijk en meer dan een dag zou noodig blijken om het voertuig voor den verren tocht weer geschikt te maken.

Daar zat nu de arme Hans in zijn alles behalve geriefelijk hok en in eene houding, die door het hellen zeer vermoeiend was. Gaarne had zijn oppasser de cel ontsloten en Hans althans voorloopig weer in zijn stal geborgen, doch hij durfde de eens gegeven bevelen niet te wijzigen. Gescheiden van zijn vrouwtje, die hem misschien had weten te troosten, stond de olifant nu bloot aan koude en was hij door de scheeve plaatsing zijner kooi tot slapeloze nachten gedoemd. Om hem te verwarmen plaatste men kacheltes langs den wagen, en werden de pijpen door het hok geleid. Doch deze halve verwarming ten spijt, was of de kooi of de lastige houding voldoende om den olifant binnen twee dagen reeds zoo in krachten te doen afnemen, dat het noodig werd direct tot andere maatregelen over te gaan. Het eerste wat de cornac beproefde, was den gevangene door spiritiosa op te wekken. Men schonk hem wijn in een bak, doch hij weigerde dien op den reuk af; men deed er bruine suiker bij, doch hij bleef weigeren. Eindelijk gaf men hem broodjes, in wijn met suiker gedoopt; na eenig aarzelen verstoutte Hans zich er een van op te eten en het naar zijn smaak vindende, nuttigde hij er nog een paar en eindigde hij zelfs met het restant van

den wijn op te drinken. Nu gaf men hem eenige dagen geen ander ontbijt dan in wijn gedrenkte broodjes, die het olifanten-lichaam weer op streek brachten en Hans den strijd tegen zijn noodlot deden volhouden.

Parkie, wier hok recht stond, gevoelde zich, naar 't scheen, niet bijzonder ongelukkig en bleef rustig en welvarend.

Onderwijl lieten de bevelen tot het verder vervoer op zich wachten en kwam geen der om nadere orders uitgezonden couriers terug. Daarom nam men ten slotte een kloek besluit en bracht de Ceyloneezen naar hun stal terug. De groote wagen was voldoende hersteld om dezen terugtocht mogelijk te maken. Voor het gebouwtje opende men de deuren der kooijen, zoodat de dieren gemakkelijk in den stal konden loopen, doch zij waagden het niet terstond; eerst bedachten zij zich geruimen tijd, bevoelden en betastten alles met hunne snuiten, beproefden de sterkte van den bodem en waagden zich eindelijk buiten het hok. Hunne ontevredenheid over de ondervonden mishandeling uitten zij door met hunne slurven de omstanders eene lading zand in het gezicht te blazen.

Eenmaal in den stal vereenigd, was er schier geen einde aan hunne blijdschap en de oppasser verklaarde zelfs, dat beiden heete tranen van vreugde hadden geschreid.

De hereeniging moest helaas van korten duur zijn. Er werden nieuwe, nog sterker en vooral inwendig gemakkelijker hokken getimmerd en steviger wagens gemaakt en het waren nu niet alleen oppasser, timmerlieden en wagenmakers, die met de uitvoering werden belast, maar de ingénieur Boucher werd zelfs uit Parijs gezonden om een en ander te leiden.

Het was op den 4den Vendémiaire van het jaar VI (25 September 1797), dat de reis opnieuw werd aanvaard. Nog in den morgen van denzelfden dag werd de Bleek voor de Langebrug bij Deventer zonder ongelukken bereikt, „alwaar het mannetje terstond in een turfschip is ingescheept, terwijl echter het wijfje, uit hoofde van ongesteldheid door de beweging van het vervoeren veroorzaakt, of van zogenaamde wagenziekte, voor eerst nog aan den wal gebleven was". 10)

Na ongeveer een week schijnt Parkie hersteld te zijn geweest, want den 3den October waren beiden „voor het Katerveer (aan den IJssel bij Zwolle) gearriveerd en door de talrijke menigte, die zich aldaar bevond, in de schepen bezigtigd" 11). Na den IJssel verder te zijn afgevaren, staken de beide schuiten de Zuiderzee over, voeren het kanaal van Muiden in en de Vecht op naar Utrecht, vandaar den Vaartschen Rijn af naar Vreeswijk en verder de Lek en de Maas af tot Rotterdam. Hier werd den dieren eenige dagen rust gegeven, de noodige fourage voor het verdere gedeelte van de reis opgedaan, en toen alles gereed was, zeilde men naar Dordrecht, waar opnieuw aangelegd werd om geschikt weder tot den overtocht naar Bergen op Zoom af te wachten.

Eindelijk was ook alles voor dezen overtocht gereed, doch het Hollandsche Diep bezorgde den woudreuzen nieuwe ellende. Nauwelijks bevonden de schepen zich op het breede water, of een geweldige storm brak los, die de olifanten in een allerellendigsten toestand bracht. Men kan zich de uitwerking van het hellen en overslaan der vaartuigen op de zware lichamen voorstellen. Om het heen en weer slingeren eenigermate te ontgaan, klemden zij zich met hunne snuiten en pooten aan en tegen de stevige stijlen en balken van hun hok, doch de begeleiders zagen spoedig in, dat de olifanten dit niet lang konden volhouden. Derhalve zette men koers naar den wal en liep een kleine haven bin-

nen, waar men drie dagen vertoefde, eer men het geraden achtte den tocht voort te zetten. Eerst 22 dagen na het vertrek van Het Loo werd Bergen op Zoom bereikt.

Den zosten October kwam men aan het fort Lillo, drie dagen later te Antwerpen. Vandaar zeilde men de Schelde op tot Gent, waar tien dagen werd gerust, en vervolgens voer men naar Oudenaarde. Te Gent had Parkie één harer slagstanden verloren. Men had daar het dak van haar hok genomen om het door de deur van het gebouw te kunnen brengen, waar zij tijdelijk zou worden ondergebracht. Het ontwende genot van het volle daglicht maakte haar toen zóó dartel, dat zij dien tand te hard tegen de balken van haar hok stootte.

Van Oudenaarde ging de reis verder de Schelde op langs Condé, Valenciennes en Bouchain tot Kamerijk, waar de dieren werden ontscheept om te overwinteren. Het kanaal van St. Quentin, dat tegenwoordig de Schelde met de Oise verbindt, was nog niet gegraven, zoodat de eerstvolgende afstand per as moest worden afgelegd en de verwaarloosde wegen lieten in den wintertijd niet zóó'n zwaar transport toe. Een genie-officier werd inmiddels uitgezonden om voor het dichten der vele gaten in den weg te zorgen.

In Maart van het volgende jaar werd de tocht over St. Quentin en La Fère voortgezet, in welke laatste plaats Hans en Parkie weer werden ingescheept, en ging de reis langs de Oise en de Seine, om eindelijk den 23sten Maart 1798 de plaats van bestemming te bereiken.

James Thomson had de reis als ambtenaar der Fransche republiek meegemaakt. Tegen den 1sten November 1796, toen nog alleen de olifanten de menagerie van Het Loo bevolkten, was hij een overeenkomst met den gezant van Frankrijk, Fr. J. M. Noël te 's-Gravenhage, aangegaan, waarbij hem het onderhoud der olifanten rechtstreeks werd opgedragen en hij tot hun cornac werd benoemd, ook wanneer de Ceyloneezen te Parijs zouden zijn ondergebracht. Thomson, die op Het Loo zes guldens per week, benevens vrije woning, dokter en apotheker had genoten, werd door een jaarlijksch traktement van 2400 francs verlost mee naar de Seinestad te gaan.

Aan de uit dit contract voortgevloeide verplichtingen werd door de Franschen evenwel niet op tijd voldaan, met het gevolg dat Thomson eerst volledige betaling in baar geld, niet in certificaten, eischte, alvorens bereid te zijn aan het transport mede te werken. In een ander geval zou allicht geweld gebruikt zijn, maar thans was de hulp van den eenigen persoon, die door de olifanten gehoorzaamd werd, dringend noodig. Spoedig volgde nu betaling van 1250 guldens ter voldoening van alle kosten over het tijdvak van November 1796 tot September 1797 en van 400 francs ter vergoeding van de reiskosten voor Thomson met vrouw, twee kinderen en schoonzuster.

Dit geld schijnt echter weer door de domein-administratie te zijn voorgeschoten, want in Juni 1798 gaf de rentmeester van Het Loo aan het „collegie ter generale administratie over de door de Franschen geabandonneerde goederen van den vorst van Nassau" kennis, dat hij „de resteerende penningen, welke de Franschen nog schuldig zijn, zo wegens het stallen als transporteren op de Elefanten gevallen", welk restant toen f 483.10.— bedroeg, nog niet terug ontvangen had. Uit de domein-rekeningen blijkt echter niet, dat deze som gerestitueerd is.

De aankomst der olifanten met hun vreemden oppasser was in de oogen der Franschen eene bijzondere gebeurtenis en in de eerstkomende weken werd te Parijs over niets anders gesproken. Ze werden door kunstenaars in beeld gebracht en door dichters bezongen. Alle couranten volgden de Staatscourant en lichten hunne lezers op uitvoerige wijze over de nieuwe bewoners van den Jardin des Plantes in. En bij het op den 27en en 28en Juli 1798 zoo schitterend gevierde vrijheidsfeest werden ook de veroverde voorwerpen van kunst en wetenschap den volke getoond, toen o.m. een deel der uit verschillende landen saamgebrachte dieren in optocht werd rondgeleid. De afbeelding op bladz. 129, reproductie eener oude gravure, toont het défilé op het versierde Champ de Mars, waar in de opgerichte vrijheidstempel de voormannen der republiek vereenigd waren.

In een voormalig kruithuis, dat aan den Plantentuin werd getrokken, was een twee-ledige stal met daaraan verbonden tuin en bassin voor Hans en Parkie ingericht en hier waren en bleven ze onderwerpen van de meest uiteenlopende onderzoekingen door natuurkun-

digen. Zelfs werd hier door de vermaardste musici van het Conservatoire een concert gegeven, om den invloed van muziek op dikhuizen te kunnen vaststellen. 12).

De vreugde duurde helaas niet lang. In Januari 1802 stierf Hans aan longontsteking; Parkie, door de Parijzenaars in Grietje herdoopt, kwam het verlies van haren makker niet te boven, niet-tegenstaande de professoren der Akademie beslisten, dat een nieuwe echtvriend haar leed zou doen verdwijnen. Tot elken prijs moest nu een mannelijken olifant worden verkregen, die in Juli van het volgende jaar op de kermis te Rouaan in eene menagerie werd gevonden en voor 16.000 francs gekocht. Het was echter te laat, Grietje wilde van een tweede huwelijk niets weten, bleef kwijnen en in Augustus 1804 volgde zij haren Hans in den dood.

Slechts de herinnering aan het kortstondigen dure bezit van de „twee gewichtige zegeteekenen der overwinnende Fransche wapenen" bleef over. *Overneming verboden.* G. A. EVERS.

1) Lied voor Nederlands jongelingen. In: Hollandsche volksliedjes, voor Oranje en het Vaderland. Amsterdam, 1813.

2) Toespraak van den representant Alquier. In: Nieuwe Nederlandsche jaarboeken. XXX (1795), III, bladz. 1477.

3) G. A. Evers, De menagerie van prins Willem V op het Loo. In: Bijdragen en mededeelingen der vereeniging „Gelre", XVII (1914), bladz. 201—213.

4) De Buffon & Daubanton, De algemeene en bijzondere natuurlijke historie... Amsterdam, 1784 Deel XVI, bladz. 40.

5) Ph. Baldaeus, Beschrijving van het machtige eiland Ceylon, ... Amsterdam, 1672. Bladz. 198.

6) L'éléphant des Indes. Bladz. 10—11. In: La ménagerie du muséum national d'histoire naturelle... Avec pls. Paris, 1801.

7) L. J. Fitzinger, Versuch einer Geschichte der Menagerien des österreichisch-kaiserlichen Hofes. In: Sitzungsberichte der mathemat.-naturwissenschaftl. Classe der kaiserl. Akademie der Wissenschaften. X (1853), bladz. 362.

8) J. P. L. L. Houel, Histoire naturelle des deux éléphants, mâle et femelle, du muséum de Paris, venus de Hollande en France en l'an VI Paris, 1803. Met pltn. Gedeeltelijk vertaald door S. C. Snellen van Vollenhoven: De reis van Hans en Parkie van het Loo naar Parijs. In: Jaarboekje van het Kon. Zoölogisch genootschap N. A. M. 1864, bladz. 162—171.

De tekst van dezen met fraaie etsen geïllustreerden kwartijn werd grotendeels ontleend aan de mededeelingen van den oppasser Thomson, die de dieren naar Parijs vergezeld en allerlei bijzonderheden fantaseerde over hun verblijf in Nederland en wel voornamelijk betreffende de jaren, toen hij nog niet tot het personeel van Het Loo behoorde.

9) Nieuwe algemeene konst- en letterbode. VI (1796), bladz. 201—202.

10) Als voren: VIII (1797), bladz. 121.

11) Utrechtsche courant, 6 October 1797.

12) J. C. de Jongh, Over den indruk, dien de muziek zelfs op de dieren maakt. In: Nieuwe algemeene konst- en letterbode. X (1798), bladz. 130—133.

DE KENNIS VAN NUTTIGE EN SCHADELIJKE DIEREN.

(Slot).

Z EER nauw verwant aan de loopkevers is de Poppenroover. Hoewel deze zich ook wel op den grond beweegt, is zijn meest geliefkoosde verblijfplaats toch op de stammen en in de takken van de boomen, waar hij voortdurend op zoek is naar rupsen en poppen van vlinders en andere in de lucht levende insecten. Behalve in vruchtboomen houdt deze klimkever zich ook veel op in naaldhoutbosschen en kan daar in jaren wanneer er een groote rupsenplaag heerscht, enorme opruiming houden.

Nauw verwant aan genoemde kevers is de *Bullige* Loopkever

OP DE AMSTERDAMSCH VISCHMARKT.

of Graanloopkever. Leven de hiervoor genoemde uitsluitend van dierlijk voedsel, de graanloopkever leeft uitsluitend van plantaardig voedsel en kan, waar hij veel voorkomt, groote schade aanrichten. Aan den plompen, minder sierlijken lichaamsbouw is deze wel van de andere te onderscheiden. Ze zijn 10 à 12 m.M. lang en tamelijk breed, de kever is van boven zwart of zwartbruin van kleur, aan de onderzijde en bij de pooten lichter van kleur. De dekschilden zijn van diepe voren voorzien en hier gestippeld. Deze bultige loopkever bewoont de rogge-, tarwe- en gerstakker of leeft in de onmiddellijke nabijheid daarvan. Des avonds kruipt hij tegen de halmen op en vergast zich aan de nog niet-rijpe granen. Ook de larven van dezen kever doen veel schade doordat zij in hoofdzaak van jonge planten gras- en graansoorten leven; zij zijn dikwijls betrapt bij het vernielen van wintergraan. Deze dus niet met de andere loopkevers te verwarren!

Het zou ons te ver voeren om alle kevers te gaan beschrijven. Wij zouden nog even kunnen wijzen op het groote aantal Aaskevers, die zelve of wier larven voornamelijk leven van kringen. Zoo o.a. de verschillende soorten van doodgravers die ook in ons land voorkomen, de zwarte Aaskever, de Kringtorren, de Mest-kringtor en andere. Ook het vroeger reeds genoemde Lievenheersbeestje behoort thuis bij de kevers. Dit kleine, mooie kevertje komt onder verschillende namen voor. Zoo noemt men het in Friesland Koffie-engeltje en in Gelderland Onzelievenheerskuikentje. Deze kevertjes zoeken tegen den winter een schuilplaats, onder afgevalen blad, onder boomschors, in toppen van jonge dennenboomen of elders. Waar men deze kevertjes bij de werkzaamheden vindt, moet men ze voorzichtig verzamelen en koud, in een kistje met bladeren of mos, den winter door bewaren om ze in het voorjaar in boomgaard of fruittuin uit te zetten. Zooals ieder nauwkeurig opmerker heeft waargenomen, bestaan er in ons land verschillende soorten van Lievenheersbeestjes; zij zijn alle nuttig en verdienen ten volle onze bescherming.

* * *

Wij willen deze bespreking eindigen met nog een enkel woord over vleermuis en pad, welke ook tot de beste vrienden van den tuin- en landbouwer gerekend kunnen worden. De, door iedereen geminachte, pad leeft uitsluitend van schadelijke insecten, slakken, wormen en kleine gewervelde dieren; wat deze laatste betreft, alleen de groote padsoorten. De gewone pad welke hier algemeen voorkomt, ook wel zwarte pad of muurpad genoemd, vertegenwoordigt het geslacht der landpadden. Zij komen overal voor, in tuinen en bosschen, op weideland zoowel als op den korenakker. Des daags zoeken zij een schuilplaats onder stenen, bladeren in muizen- of mollengaten, tegen den avond gaan ze op roof uit. Ofschoon zij erg lompe, plompe en langzaam zijn, leggen zij bij het bemachtigen van hun prooi een ongeëvenaarde behendigheid aan den dag; nimmer zullen zij doode dieren eten, zij zijn dus, door hunne voortdurende behoefte aan voedsel, buitengewoon nuttig. Op regenachtige dagen en als zij geen last hebben van de zon, komen ze ook des daags uit hun schuilplaats te voorschijn om op roof uit te gaan. De vuurpadden, die ook in ons land voorkomen, zijn volkomen onschadelijk en doen evenveel nut als de gewone pad. Hun leefwijze verschilt in zoverre van deze, dat zij zich meer in het water ophouden. Ofschoon de padden in den winter een rustperiode hebben, blijven zij in broeikassen of bakken gedurende den ganschen winter in beweging en verslinden talrijke schadelijke dieren. Zij kunnen zelfs zeer tam worden en

toon niet de minste angst bij het naderen van menschen; ze kijken met hun glunderende, kleine ronde oogjes vrijmoedig rond. Als de menschen wisten hoe nuttig en hoe absoluut onschadelijk en ook niet weerzinwekkend de padden zijn, dan zouden er niet zooveel meedoogenloos en geheel zonder eenige aanleiding, gedood worden.

Het groote aantal vleermuizen, waarvan er ook vele in ons land voorkomen, is buitengewoon nuttig. 't Feit, dat de meeste menschen geen flauw begrip hebben van de leefwijze en voeding van de vleermuizen, is oorzaak, dat deze diertjes halstarrig vervolgd en gedood worden. Bijna alle vleermuissoorten verlaten des avonds, even of lang na zonsondergang, hun schuilplaats, vliegen den ganschen nacht onvermoeid en snel heen en weer en maken jacht op allerlei soort vliegende insecten: vele zeer schadelijke nachtvinders, motten, kevers, vliegen en muggen, behooren tot het menu van de vleermuis. Het eigenaardige, knappende geluid dat zij maken met het happen naar hun slachtoffers is duidelijk waar te nemen. Des winters leven ze in een soort verdooving en nemen dan geen voedsel op; in Maart—April komen zij weer voor den dag. Enkele soorten verlaten in den winter, bij dooi weer, voor korten tijd hun schuilplaats. De vruchten-etende vleermuizen, bekend onder den naam van vliegende honden, zijn meer schadelijk dan nuttig, zij zijn bewoners van de warmere gewesten evenals de vampier en andere grootere soorten; komen hier dus niet voor.

Het eigenaardige voorkomen van de vleermuizen en hun wonderlijke leefwijzen zijn oorzaak dat er talrijke legenden en minder aangename daden van deze nuttige dieren de rondte doen en dat deze diertjes door de meesten worden geschuwd en vervolgd. Daar waar veel vleermuizen voorkomen, kan men zeker zijn, dat ook veel insecten gevonden worden. Men doet dus goed deze groep handvleugelige zoogdiertjes te sparen.

Het licht voor de hand dat wij nog geruimen tijd door kunnen gaan met aan onze lezers meerdere goede vrienden van den tuin- en landman voor te stellen. Wij hebben maar een greep gedaan uit de vele, om alvast voor deze erkenning en waardeering te vragen voor hetgeen zij doen.

Voor de vogels bestaat een wet die hen beschermt; de hier door ons genoemde dieren moeten bescherming vinden in de kennis die het publiek heeft van hetgeen zij doen.

Overneming verboden.

DE GREEFF.

NAPOLEON EN HAYDN.

Wellicht niet van algemeene bekendheid is de vereering, welke Napoleon I den genialen Haydn toedroeg. Zelfs in oorlogsdagen gaf hij daarvan blijk op een wijze, welke den ouden componist bijzonder veel vreugde bereid moet hebben, temidden van zijn droeven, ouden dag, toen zijn vaderstad Weenen onder het juk der Fransche overheersching zuchtte.

Het was op den roden Mei 1800, dat in de Steingasse, tegenwoordig Haydngasse geheeten, een afdeling Fransche ruiters verscheen en het eerste daverende kanonschot in de nabijheid der woning van den grijzen toonkunstenaar alle huizen op hun grondvesten dreunen deed. Terwijl de huisgenooten verschrikt in de ziekenkamer kwamen stormen onder de angstkreet: De Franschen! de Franschen! we zullen geplunderd en vermoord worden! werd er beneden hevig aan de bel gerukt.

Op Elslers arm geleund ging de oude Haydn zelf uit het raam kijken; een officier en eenige soldaten stonden op zijn stoep en weer ging de bel over.

Haydn liet opendoen en een oogenblik later stond hij tegenover den officier, die beleefd vroeg, of hij hier terecht was bij den componist Haydn.

— Die ben ik zelf zei de oude, — wat wensch u?

— Stel u gerust, mijnheer! antwoordde de officier, ik kom namens den Keizer, die uw genie bewondert en vereert; hij laat u groeten en droeg mij op te waken, dat u geen leed geschieden zou!

Een gelukslach verhelderde het gelaat van den ouden Haydn. Wel voelde hij de zorg van Napoleon voor zijn welzijn in deze door oorlog bezochte stad als een zeer vleijende hulde aan zijn persoonlijkheid.

Drie weken lang heeft er na dien dag een eerewacht voor Haydn's woning in de Steingasse gestaan, en toen de groote toondichter gestorven was en ten grave werd gedragen, presenteerde namens den Keizer een compagnie Fransche grenadiers het geweer voor den doode, terwijl tal van officieren uit het Fransche leger hem mede de laatste eer bij zijn uitvaart bewezen.

G.

Foto Elsevier Stokmans.

DANSPARTIJ IN DEN KRATON VAN DEN SULTAN VAN SOLO (JAVA).